

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

GÜMÜŞHANE YÖRESİNDE OYNANAN HALK OYUNLARI VE DİZDEN
KIRMA OYUNUNUN GELENEKSEL YAPISI

YÜKSEK LİSANS

Ertan AKTÜRK

NİSAN-2024
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**GÜMÜŞHANE YÖRESİNDE OYNANAN HALK OYUNLARI VE DİZDEN
KIRMA OYUNUNUN GELENEKSEL YAPISI**

**FOLK GAMES PLAYED IN GUMUSHANE REGION AND THE
TRADITIONAL STRUCTURE OF THE KNEEL BREAKING GAME**

YÜKSEK LİSANS

Ertan AKTÜRK

**NİSAN-2024
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**GÜMÜŞHANE YÖRESİNDE OYNANAN HALK OYUNLARI VE DİZDEN
KIRMA OYUNUNUN GELENEKSEL YAPISI**

**FOLK GAMES PLAYED IN GUMUSHANE REGION AND THE
TRADITIONAL STRUCTURE OF THE KNEEL BREAKING GAME**

YÜKSEK LİSANS

Ertan AKTÜRK

Danışman: Doç. Dr. Osman KUSAN

**NİSAN-2024
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Gümüşhane Yöresinde Oynanan Halk Oyunları Ve Dizden Kırma Oyununun Geleneksel Yapısı**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

04/04/2024

.....
Ertan AKTÜRK

TEŞEKKÜR

Hazırlamış olduğum “Gümüşhane Yöresinde Oynanan Halk Oyunları Ve Dizden Kırma Oyununun Geleneksel Yapısı” adlı tez çalışmamda benden güvenini esirgemeyen her zorluk ve her durumda yanımda olan sevgili eşim Esra CANLI AKTÜRK’ e ve oğlum Alen Bera AKTÜRK’ e hayatım boyunca hep yanımda olan sevgili annem Fadime AKTÜRK, sevgili babam Hamdi AKTÜRK ve sevgili kız kardeşim Ayşenur AKTÜRK’ e desteklerinden dolayı çok teşekkür ediyorum. Adımlarını henüz yeni atmaya başladığım akademik yaşantımda bana karşı her zaman anlayışlı ve duyarlı olan, bu tez çalışmasının tamamlanması sürecinde beni her zaman motive edip yanımda olan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Osman KUSAN’ a katkıları ve desteklerinden dolayı teşekkürlerimi arz ederim. Tez sürecinde bana karşı yardımlarını hiçbir şekilde esirgemeyen ve beni bu yola sevk eden Sayın Öğretim Görevlisi Necati YILMAZ’ a teşekkür ederim.

Ertan AKTÜRK
GÜMÜŞHANE - 2024

ÖZET

Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan bireyler bulundukları yerlerde kendilerine özgü kültürel olgular geliştirmişlerdir. Bu olgular zamanla geçirmiş oldukları değişimler sonucu çeşitli normlar, değerler, eğlenceler, oyunlar haline dönüşmüştür. Bu dönüşüm ile birlikte insanlar duygu ve düşüncelerini, yaşam tarzlarını, sevinç ve üzüntülerini oyun adını verdiğimiz hareketler, ezgiler, taklitler vasıtasıyla anlatmaya başlamaları sonucu günümüz halk oyunları ortaya çıkmıştır. Anadolu'nun geleneksel halk oyunu geleneği diğer birçok bölgede olduğu gibi Gümüşhane yöresinde de kendisini göstermiştir. Söz konusu araştırmada, Gümüşhane yöresinde oynanan halk oyunları ve dizden kırma oyununun geleneksel yapısı incelenmiştir. Yörede geleneksel halk kültürünün en önemli parçalarından birisi olarak kabul edilen halk oyunlarına yönelik Gümüşhane de bir merkez ilçe ve bağlı bulunan beş ilçede icra edilen halk oyunları çeşitli akademik yayınlar ve alan taramaları yapılarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada bütüncül anlayış çerçevesinde öncelikle Gümüşhane yöresinin tarihsel yapısı, coğrafi konumu ve sosyoekonomik yapısı hakkında bilgi verilirken kültürel gelişimi noktasında yöreye ait örf, adet ve gelenekler hakkında açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir. Öncelikle Türk halk oyunlarının tarihsel gelişimi, bölgelere göre gruplandırılması ve adlandırılması yapılırken ardından Gümüşhane yöresinde icra edilen halk oyunları ve halk bilimi unsurlarına yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise yörede yaygın bir şekilde icra edilen dizden kırma oyununun geleneksel yapısı, yöre halkı üzerindeki etkileri, içerisinde taşıdığı halk bilimi unsurlarına yer verilerek analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gümüşhane, Halk oyunları, Spor

SUMMARY

Individuals living in different geographies of the world have developed their own cultural phenomena in their places. As a result of the changes they have undergone over time, these phenomena have turned into various norms, values, entertainment and games. With this transformation, today's folk dances emerged as a result of people starting to express their feelings and thoughts, lifestyles, joys and sorrows through movements, melodies and imitations, which we call games. The traditional folk dance tradition of Anatolia has shown itself in Gümüşhane region, as in many other regions. In the said research, the traditional structure of the folk dances played in Gümüşhane region and the knee-breaking game were examined. Regarding the folk dances, which are considered to be one of the most important parts of traditional folk culture in the region, the folk dances performed in a central district of Gümüşhane and five affiliated districts have been tried to be revealed by various academic publications, field surveys and one-on-one interviews. In the study, within the framework of a holistic understanding, information is given about the historical structure, geographical location and socioeconomic structure of the Gümüşhane region, while descriptive information about the customs, traditions and customs of the region in terms of its cultural development is included. First of all, the historical development of Turkish folk dances, grouping and naming according to regions, and then the folk dances and folklore elements performed in the Gümüşhane region are included. In the last part of the study, the traditional structure of the knee-breaking game, which is widely performed in the region, its effects on the local people, and the folklore elements it contains are analyzed.

Keywords: Gümüşhane, Folk dances, Sports

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	X
1.GİRİŞ	1
1.Araştırmanın Konusu	2
2.Araştırma Sahasının Yeri	2
3.Amaç	2
4.Yöntem	3
5.Araştırmanın Sınırlılıkları	3
2.LİTERATÜR TARAMASI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
2.1.Gümüşhane İlinin Tarihsel, Coğrafi, Sosyoekonomik Ve Kültürel Yapısı	4
2.2.Tarihsel Yapısı	4
2.3.Coğrafi Yapısı	6
2.4.Sosyoekonomik Yapısı.....	6
2.4.1.Sosyokültürel Yapı.....	8
2.4.2.Giyim Ve Kuşam.....	12
3.OYUN, DANS VE HALK OYUNLARI KAVRAMLARI TANIMI, KÖKEN VE ÖZELLİKLERİ	13
3.1.Oyun Kavramı ve Tanımı.....	13
3.1.1.Oyun Türleri.....	14
3.1.2.Türklerde Oyun	14
3.2.Dans Kavramı ve Tanımı	15
3.2.1.Dansın Doğuşu	16
3.2.2.Dans Türleri	16
3.2.2.1.Dinsel Nitelikli Danslar.....	16
3.2.2.2.Sosyal İçerikli Danslar	17
3.2.2.3.Eğlence İçerikli Danslar	17
3.3.Halk Oyunları.....	17

3.3.1.Türk Halk Oyunları	17
3.3.2.Türk Halk Oyunlarının Adlandırılması	17
3.3.2.1.İl, İlçe, Mahalle ve Semtlere Göre Oyunlar	18
3.3.2.2.Bölgelere Göre Oyunlar	18
3.3.2.3.Oyuncu Sayısına Göre Oyunlar	18
3.3.2.4.Hızına Göre Oyunlar	18
3.3.2.5.Kullanılan Eşyaya Göre Oyunlar	19
3.3.2.6.Kişi Adlarına Göre Oyunlar	19
3.3.2.7.Hayvan Adlarına Göre Oyunlar	19
3.3.2.8.Ayak Hareketlerine Göre Oyunlar	19
3.3.2.9.Oyuncuların Cinsiyetine Göre Oyunlar.....	19
3.3.2.10.Boy ve Aşiret Adlarına Göre Oyunlar.....	19
3.3.2.11.Bitki Adlarına Göre Oyunlar.....	19
4.HALK OYUNLARI VE SPOR İLİŞKİSİ	20
5.GÜMÜŞHANE YÖRESİ VE HALK OYUNLARI	24
5.1.Gümüşhane Yöresinde Oynanan Halk Oyunları Türleri.....	24
5.2.Gümüşhane Yöresinde Oynanan Halk Oyunları.....	25
5.3.Gümüşhane Yöresinde Halk Oyunlarının İcra Ortamları	52
6.DİK - DİZDEN KIRMA - URUM DİKİ - VASILIN DİKİ OYUNU	53
7.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	61
KAYNAKÇA.....	67
ÖZGEÇMİŞ	72

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Gümüşhane ili ve ilçeleri	4
Şekil 2. Zilli kilim örneği	9
Şekil 3. Gudu ve külek örneği	9
Şekil 4. Sepet örneği	10
Şekil 5. Gümüşhane ilinde dünden bugüne giyim örneği.....	12
Şekil 6. Anatomik Pozisyonlar.....	23
Şekil 7. 1.Adım	55
Şekil 8. 2. Ve 3. Adım.....	56
Şekil 9. 4. Adım	56
Şekil 10. 5. Adım	57
Şekil 11. 6. Adım	57
Şekil 12. 7. Ve 8. Adım.....	58
Şekil 13. 9. Adım	58
Şekil 14. 10. Adım	59
Şekil 15. Dizden Kırma Oyunu Notası	60

1. GİRİŞ

Toplumsal kimliğin en önemli yerel unsurlarından birisi olan halk oyunları, kültürel yapının gelişerek nesilden nesile aktarılması noktasında köşe taşı görevi görmektedir. Halk oyunları halk kültürünün bu anlamda yaşayan kolu olarak değerlendirilebilir. Türklerin Anadolu coğrafyasını yurt edinmesinin ardından farklı bölgelerde birçok halk oyunu ortaya çıkmaya başlamış ve bu oyunlar nesilden nesile gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Sahip olunan kültürel zenginlik diğer birçok alanda olduğu gibi halk oyunları alanında da kendisini göstermiş ve yüzyıllardır bu oyunlar vasıtasıyla kültürel kimliğimiz günümüze kadar ulaşabilmiştir. Anadolu coğrafyası içerisinde oynanan bütün oyunlarda bu bölgelerde daha önce yaşamış olan uygarlıkların izlerini görmek mümkündür. Geçmiş uygarlıklardan alınan kültürel miras, maddi ve manevi bütün değerler toplumsal gelişim sürecinde harmanlanarak günümüzdeki halini almıştır. Bu anlamda millet olarak avcı ve savaşçı bir yapıya sahip olmamız taklit gibi oyun gibi sanatsal alanların gelişmesine destek olmuştur. Ayrıca doğadaki seslerin, varlıkların taklit edilmesi sanatın doğuşuna da bir anlamda kaynaklık etmiştir (Fischer,2012).

Halk biliminin en önemli parçalarından birisi olan halk oyunları ortaya çıkmış oldukları toplumların sevinçleri, üzüntüleri, eğlenceleri, adetleri, alışkanlıklarını en gerçekçi biçimde ortaya koyan kültürel hazineler olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı halk oyunları içerisinde bulundukları coğrafi, ekonomik ve sosyal yapılardan derinlemesine etkilenmişlerdir. İşte çalışmamızın ana kaynağını oluşturan Gümüşhane yöresi bulunduğu jeopolitik konumu nedeniyle birçok kültür iklimiyle yakın ilişkiler kurmayı başarmış ve bu kültür iklimleri arasında adeta köprü vazifesi görmüştür. Yöre de halk oyunlarının tarihsel gelişimi incelendiğinde bu oyunların profesyonel topluluklar tarafından icra edilmesi 1940 ve 1950’li yıllara uzanmaktadır. Özellikle topluluklar tarafından yöresel halk oyunları ulusal ve uluslararası etkinliklerde icra edilmiştir. Bölgenin geçiş bölgesi olmasından dolayı yörede halay, bar ve horon oyun türleri birlikte icra edilmiştir. Özellikle Gümüşhane merkez ve Torul ilçesinde Karadeniz kıyı şeridinde ait oyun kültürü izleri görülürken, doğu bölgelerinde yer alan yerlerde ve iç kesimlerde Erzurum yöresine ait halk oyunlarının etkileri görülmektedir. Bar türü oyunların ise genellikle Kelkit ve Bayburt iline yakın kesimlerde oynandığı görülmektedir. Horon türü oyunların oynanması noktasında ise bölgeler arasında farklılıklar tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra bölgede halay ve karşılama türü

oyunlarda icra edilmektedir. Bölgenin Karadeniz ile doğu Anadolu bölgesi arasında yer alması sonucu farklı şehirlerde ve bölgelerde icra edilen oyunlar yöresel birtakım değişikliklere uğrayarak önemli görülen düğün, merasim, kutlama ve şenlik gibi etkinliklerde oynanmıştır.

Çalışmamızda Gümüşhane yöresi ve bu bölgede yaşayan insanların unutulmaya yüz tutmuş olan halk oyunları ele alınmıştır. Yörenin kültürel gelişimi noktasında halk oyunlarının yeri önemi ve bu oyunların icraediliş biçimleri incelenmiştir. Bu çalışmada Kelkit vadisi olarakta bilinen bölge içerisinde yer alan merkez ilçe ve köylerde unutulmaya başlanılmış olan geleneksel halk oyunları ve bu oyunlara ait motifler, hareketler ve giyim-kuşam tarzları incelenmiştir. Bunun yanında bölgede icra edilen halk oyunları farklı coğrafyalardaki oyunlarla olan benzerlikleri ve farklılıkları değerlendirilmiştir. Yörede icra edilen halk oyunlarının hareket ve motifleri başta eski kaynaklar olmak üzere yapılan derleme çalışmaları sonucunda elde edilmiştir.

Özellikle Gümüşhane ve çevresinde dizden kırma oyunu başta yer almak üzere halk oyunları geleneğinin gelişimi ile ilgili kapsamlı bir saha araştırması ve bilimsel çalışmaların sayıca yetersiz olması bu çalışmanın yapılış amacını ortaya koyması noktasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle bölgenin coğrafi ve sosyal durumu yöre ile ilgili yapılan çalışmaların konu ve kapsam noktasında sınırlı kalmasına neden olmuş olabilir. Ortaya konulan bu çalışma ile ilgili olarak Gümüşhane ili bölgesinde yöresinde alan taraması yapılarak bu çalışma sonucunda elde edilen veriler, literatür ile desteklenmiştir.

1. Araştırmanın Konusu

Bu tez çalışmasının konusu; Gümüşhane İlinde oynanan halk oyunları ve dizden kırma oyununun yapısal özellikleridir.

2. Araştırma Sahasının Yeri

Bünyesinde beş ilçe bulunduran Gümüşhane ili araştırmanın sahasını oluşturmaktadır.

3. Amaç

Yapılan bu tez çalışmamızın amacı, Gümüşhane yöresinde oynanan halk oyunları ve dizden kırma oyununun geleneksel yapısını analiz etmektir. Bu analizi yaparken bir diğer amaç ise bu oyunlara ait giyim kuşam geleneği hakkında tespitlerde bulunmaktadır.

Gümüşhane yöresinde oynanan geleneksel halk oyunlarına özellikle dizden kırma oyununa yönelik yapılan çalışmalar kısıtlı olmakla birlikte bu çalışma ile birlikte daha önce yapılan çalışmaların ötesinde Kelkit vadisinin hemen hemen her yerinde

yaygın bir şekilde icra edilen dizden kırma oyunu ve diğer oyunlar da kullanılan figürler, giyim kuşam özellikleri ele alınmıştır. Özellikle yöre kültüründe halk oyunlarının karşılığı yöreden yöreye benzerlikler ve farklılıklar incelenerek ilerleyen dönemlerde yapılacak olan akademik ve bilimsel çalışmalara kaynak sağlaması amaçlanmıştır.

4. Yöntem

Yapılan bu tez çalışmasında iki temel yöntem kullanılmıştır:

- Literatür taraması yöntemleri
- Saha/Alan araştırması yöntem ve teknikleri

Yapılan literatür çalışması ve saha alan araştırmalarında elde edilen veriler derleme teknikleri kullanılarak veriler elde edilmiştir. Bu araştırmalarda daha çok gözlem teknikleri kullanılmış ve bölgede önceden belirlenmiş rehber kişilerin yardımlarıyla çok sayıda kişiye ulaşılmıştır. Alan araştırmaları ve derleme çalışmalarının yanında özellikle bölgenin tarihsel, kültürel, sosyolojik ve coğrafi arka planının yöreye etkileri noktasında örf, adet, gelenek, görenek ve giyim kuşam gibi alanlar hakkında bilgilere yer verilmiştir. Özellikle ülkemizde “oyun” kavramı “dans” kavramına göre yaygın bir kullanıma sahip olduğu için çalışmanın genelinde de bu şekilde kullanılmıştır.

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Gümüşhane yöresinde oynanan halk oyunları ve dizden kırma oyununun geleneksel yapısının analiz edilmesi ve Gümüşhane yöresi halk oyunlarında kullanılan kıyafetlerin incelenmesi ile sınırlıdır. Bu çalışmada yer alan halk oyunlarının seçimi ve analiz edilmesi, bölgede ikamet eden insanlar tarafından icra edilen oyunlar ve bu oyunlarda kullanılan giyim-kuşam ile sınırlı tutulmuştur.

2. LİTERATÜR TARAMASI VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Gümüşhane İlinin Tarihsel, Coğrafi, Sosyoekonomik Ve Kültürel Yapısı

Anadolu'nun kadim şehirleri arasında bulunan Gümüşhane İli gerek kültürel gerekse coğrafi ve ekonomik anlamda pek çok farklı zenginliğin bir arada bulunduğu nadir şehirler arasında yer almaktadır. Coğrafi anlamda değerlendirildiğinde doğusun da Bayburt ve Erzurum, batısında Giresun ve Sivas, kuzeyinde Trabzon güneyinde ise Erzincan ili yer almaktadır. Özellikle coğrafi anlamda Karadeniz ile Doğu Anadolu bölgesi arasında yer alması Gümüşhane ilini özellikle tarihi, coğrafi ve sosyo ekonomik anlamda daha da önemli bir yer haline gelmesine neden olmuştur. (Üçüncüoğlu, 2008).

Şekil 1. Gümüşhane ili ve ilçeleri

2.2. Tarihsel Yapısı

Gümüşhane ilinin tarihsel yapısı incelendiğinde Kuzeydoğu Anadolu olarak ifade edilen bölgenin de içerisinde bulunan alan Anadolu'da meydana gelen siyasi ve kültürel gelişmelerden belirli oranlarda etkilenmiştir. Özellikle coğrafi olarak Güney Kafkas bölgesi ile kurmuş olduğu kültürel ve ekonomik bağlar kendisini hem Kuzeydoğu Anadolu bölgesi hem de Güney Kafkas bölgesi arasında köprü görevi görmesini sağlamıştır (Özey, 1991).

Tarihsel süreç içerisinde stratejik konumu ile ön plana çıkan Gümüşhane İli, pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmanın yanında tarihi İpek Yolu olarak değerlendirilen yolun Trabzon ve Çin güzergâhları üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca Kafkaslar ve Anadolu'dan gelen kültürler için bir geçiş güzergâhı olmasının yanında batı kültüründen

gelenler için ise adeta Anadolu'nun çıkış kapısı olarak değerlendirilmiştir (Uslu, 1980).

Bölge ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Neolitik Çağ olarak ifade edilen (MÖ 8000-5000) dönemde net bilgiler olmamakla birlikte ilk bulguların Geç Kalkolitik Çağ ve Eski Tunç Çağı'na ait olduğu kabul edilmektedir. Çeşitli medeniyetlere tarih boyunca ev sahipliği yapan Gümüşhane yöresinde; Hitit, İran, Makedonya, Roma, Bizans, Abbasi, Emevi, Selçuklular, İlhanlılar, Trabzon Rum İmparatorluğu, Akkoyunlular ve Osmanlı Devleti gibi devleler hüküm sürmüşlerdir. Bu anlamda bölgede bilinen ilk uygarlık Hitit imparatorluğu olurken, bu dönemde insanla değer ölçüsü olarak gümüşü kullanmışlardır. İlerleyen dönemlerde Urartular tarafından bölge ele geçirilmiş ve sonraki dönemlerde de sırasıyla M.Ö. 560'lı yıllarda Medler, M.Ö. 550'de Pers Krallığı hüküm sürmüştür (Üçüncüoğlu, 2008).

Gümüşhane yöresinde Neolitik Çağ'ın ardından farklı yerleşimler kurulmasına rağmen bir diğer yerleşim yerinin Pers dönemine ait olduğu kabul edilmektedir. Perslerin hüküm sürdüğü dönemlerde Gümüşhane yöresi Doğu Karadeniz Satraplığı olarak adlandırılan kısım içerisinde yer almıştır. Büyük İskender'in bölgeyi ele geçirmesinin ardından bölge Makedonyalıların hâkimiyetine geçmiştir. Bizans dönemine gelindiğinde ise bölgenin ismi Argo polis yani "gümüş şehri" şeklinde ifade edilmiştir. XI. Yüzyılın başından itibaren başlayarak bölge göçebe yaşam süren Oğuz Türkleri ve Bizans arasında hâkimiyet el değişirse de 1071 Malazgirt Savaşı'nın ardından bölgedeki Tür egemenliği kesinlik kazanmıştır. Trabzon Rum imparatorluğunun Fatih Sultan Mehmet tarafından 1461 yılında son verilmesiyle yöre Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmiştir. Var olan bu hâkimiyet öncelikle Otlukbeli savaşı sonrasında ise Yavuz Sultan Selim tarafından 1514'te kesinleştirilmiştir (Uzunçarşılı, 1988). Osmanlı Devletinin hâkimiyeti sağlamlaştırmasının ardından yöre başlangıçta Erzurum idari sınırları içerisinde yer alsa da ilerleyen dönemlerde idari anlamda Trabzon sınırlarına dâhil olmuştur. Bölgede Canca yöresi başta yer almak üzere var olan gümüş yataklarının işletilmesi Osmanlı Devleti döneminde de devam edilmiştir. Bölgede özellikle madenciliğin teşvik edilmesi adına madencilik ile uğraşan halkın vergiden muaf tutulması sağlanmış ve bunun sonucu olarakta gümüş madenciliği ile uğraşan nüfus sayısında önemli artış yaşanmıştır. Yöreyle ait arşiv kayıtları incelendiğinde Gümüşhane'nin idari anlamda Trabzon' a bağlı iken mali anlamda ise Erzurum' a bağlı olduğu görülmektedir (Pamuk, 2016).

1925 yılında il statüsü kazanan Gümüşhane, önceki dönemlerde ise Trabzon'a bağlı bir sancak olarak yönetilmiştir. Askeri ve mülki anlamda ilk yerleşimler Daltaban olarak bilinen alanda ortaya çıkarken ilerleyen dönemlerde bu alan genişleyerek yeni

yerleşim alanları oluşturmıştır. Özellikle şehirde var olduğu bilinen zengin gümüş yatakları Canca olarak bilinen ilk şehir merkezinin Eski Gümüşhane (Süleymaniye mahallesine) taşınmasına neden olmuştur. Bugün ki yerleşim itibariyle şehir merkezine yaklaşık 3 km uzaklıkta bulunan alan Musalla deresi olarak bilinen alanın yamaçlarında kurulmuştur. Özellikle I. Dünya Savaşının ardından şehirde bulunan gümüş rezervlerinin bitmesi, Rus işgali sonucunu bölge halkının göç etmesi, ekonomik hayatın daralması gibi konular yüzünden Gümüşhane tarihinde ikinci kez yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Ardından şehirdeki imar faaliyetleri Cumhuriyet döneminden itibaren hızla artarak Bağlarbaşı (Sorda) ve Hacıemin bölgeleri arasında yeniden imar edilmeye ve gelişmeye başlamıştır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde ve Rus ve Ermeniler tarafından yapılan işgal yüzünden uğramış olduğu felaketlerin izlerini silmeye yönelik olarak Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren büyük bir imar ve alt yapı çalışması başlamış şehir merkezi ve kazaları adeta şantiye haline gelmiştir. Yapılan alt yapı çalışmaları ile birlikte kullanılabilecek binalarda gerekli tadilat bakım ve onarım işlemleri yapılırken diğer taraftan yönetim, eğitim ve bayındırlık işlemlerine yönelik kamu binaları yapılmaya başlanılmıştır. 1935 yılında kurulan III. Umumi Müfettişlik teşkilatı sayesinde içerisinde Gümüşhane'nin de olduğu bölgelerde yapılan bayındırlık ve iskân çalışmaları planlı bir hal kazanmıştır (Göktaş, 2020).

2.3. Coğrafi Yapısı

Doğu Karadeniz bölgesinde bulunan Gümüşhane ili yapısal olarak değerlendirildiğinde derin ve dar vadiler ile birlikte birbirinden ayrılan dağların bulunduğu 38° 45'- 40° 12' doğu boylamları ile 39° 45'- 40° 50' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Coğrafi olarak değerlendirildiğinde doğusun da Bayburt ve Erzurum ili, Batıda Sivas ve Giresun, kuzeyde Trabzon güneyde ise Erzincan illeri bulunmaktadır. Yörenin deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1210 metre ve 6.575 kilometrekare yüz ölçüme sahiptir.

Yeryüzü şekilleri bakımından incelendiğinde Merkez, Torul ve Kürtün ilçeleri benzer özellik göstererek dağlık ve engebeli bir yapıya sahiptir. Kelkit, Köse ve Şiran ilçelerine baktığımızda ise derin akarsu vadileri tarafından ayrılmış geniş platolara sahip olduğu görülmektedir.

2.4. Sosyoekonomik Yapısı

Gümüşhane yöresinin sosyoekonomik yapısı incelendiğinde coğrafi şartların temel belirleyici güç olduğu görülmektedir. Öyle ki şehir merkezinin belirlenmesinden

yapılan ticaret türüne kadar birçok alanda coğrafi konumunun etkisi görülmektedir. Bu anlamda bakıldığında özellikle şehir merkezi, ilçeler ve köyleri yüksek dağlar, ovalar ve geniş platolardan oluşmaktadır. Bu durum mevcut ekonomik yapısı etkilediği gibi bölgeye ait kültür üzerinde de belirleyici bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede var olan ihtiyaçlar genellikle üretim ve imcece usulü yardımlaşma ile karşılanırken kırsal bölgelerde ise daha çok tarım(bahçecilik), avcılık, hayvancılık ve çobanlık yaparak karşılamaktadır. Özellikle pazarlar yöre halkının ihtiyaçlarını giderme noktasında önemli bir işleve sahiptir (Merdan, 2007).

Gümüşhane iline bağlı ilçeleri sosyoekonomik açıdan incelediğimizde Kelkit, Köse ve Şiran ilçelerinin özellikle şehir merkezi ve diğer ilçelere oranlara geniş olmayan düz arazilere sahip olduğunu ve buralarda yöreye özgü olarak şeker pağlası (kuru fasulye), kuşburnu dut, elma vb. ürünlerin üretildiği görülmektedir. Bu anlamda Kelkit ilçesi başta yer almak üzere diğer ilçelerde de tahıl ve meyve üretimi gerçekleştirilmektedir (Zaman ve Doğanay, 2000).

Coğrafi şartların elverişli olmaması sonucu Torul ve Kürtün İlçelerinde ticari kaygıdan ziyade ihtiyaca yönelik sınırlı ürünler üretilmektedir. Fakat Torul ve Kürtün ilçelerinin sahip olduğu zengin orman varlıkları yöre halkının ormancılığa yönelmesine ve bu alana yönelik iş kollarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Yörenin tamamı incelendiğinde yaklaşık olarak yüzde 22'sinin orman ve fundalık olarak ifade edilen alanlardan oluştuğu ve bu durumunda başta ahşap sanayi olmak üzere benzer sektörlere hammadde olarak kullanılan odun hammaddesi (odunculuk, kerestecilik), gıda ve ilaç üretiminde kullanılan defneyaprağı, sığla yağı, keçiboynuzu, ıhlamur, vb. ürünler elde edilmektedir (Akagün, 1969).

Gümüşhane ili ağır sanayi ve iş kolları noktasında incelendiğinde büyük sanayi kollarından ziyade daha çok az sayıda işçi ile çalışan küçük işletme kolları şeklinde pestil(köme), çimento, arıcılık, meyve suyu, (alabalık tesisleri), balıkçılık kibrit, kuşburnu çayı, mobilya ve un fabrikalarına sahip olduğu görülmektedir. Şehir merkezi sosyoekonomik açıdan ilçelere göre daha fazla gelişim göstermesinden dolayı diğer il ve ilçelerden göç alabilmektedir. Bu durum başta şehir merkezi olmak üzere diğer ilçelerde farklı kültürel öğelerin taşınmasına ve zenginleşmesine önemli katkılar sunmaktadır (Uslu, 1980).

Özellikle ilçelerin coğrafi anlamda bazı sınır illerine yakın olması sonucu çevre il ve ilçeler ile ticari ilişkiler olduğu görülmektedir. Mevcut ticari ilişkilerin gelişmesi il merkezi, ilçeler ve köylerde Kelkit Vadisi olarakta ifade edilen vadikültürünün yayılarak gelişmesine önemli katkılar sunmaktadır. Sahip olunan zengin kültürel değerler örf, adet

ve ananelerinin aktarılması noktasında Kelkit Vadisi, Orta ve Doğu Karadeniz'in birçok vilayetini içersine alan benzer kültürler içersinde Gümüşhane ilinin yöresel kimliğinin oluşup gelişmesinde etkili olmuştur (San, 1990).

2.4.1. Sosyokültürel Yapı

Gümüşhane ili Kelkit vadisi olarak ifade edilen yörenin en önemli kültürel kaynaklara sahip alanlarından birisidir. Özellikle bu vadi içersinde kendisine ait kültürel kimliği geçmişten günümüze kadar taşımış olması sahip olduğu derin kültürel köklere sahip olması ile açıklanmaktadır. Kültürel miras öğeleri olarak ifade edilen dil, din, yöresel unsurlar ve ilmi teoriler günün şartlarına uygun olarak nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaşabilmiştir. Kelkit yöresine ait olduğu değerlendirilen üretim tekniklerinden alet edevatları, geleneklerden inançlara, mesleklerden sanatsal faaliyetlere kadar bütün kültürel unsurların sınır illeri, ilçeler ve köylere kadar kendine özgü sentez bir yapısının olduğu çıkarımı yapılabilir (Uslu, 1980).

Sanayi öncesi dönem incelendiğinde insanların en önemli uğraş alanı olarak el sanatları karşımıza çıkmaktadır. Özellikle günlük hayatın ihtiyaçlarının karşılanması noktasında oldukça geniş bir yelpazeye sahip olan yörede toprak, maden, ağaç, taş vb. hammaddeler kullanılarak önemli faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Çok eski dönemlerden itibaren birçok uğraş alanı yöre halkının geçim kaynağını oluştururken aynı zamanda bire kültürel miras olarakta varlığını sürdürmüştür. Bunlar içersinde yaygın olarak yapılanlar arasında taş ustacılığı, değirmencilik, semercilik, urgancılık, sepetçilik, guduculuk, nalbantlık, çarıkçılık, külekçilik, dokumacılık ve kalaycılık gibi meslekler sayılmaktadır (Saylan, 2022).

Bu anlamda icra edilen zanaatlardan özellikle zilli kilimler Kelkit ilçesi ile özdeşleşmiş durumdadır. Sıkı dokuma tekniği kullanılarak üretilen kilimlerde geleneksel kök boya kullanılmakta olup tarihi Orta Asya ya kadar uzanmaktadır. Bu anlamda üretilen kilimlerde özellikle Orta Asya' ya ait geleneksel figürlere, Göktürk alfabesi ve eski Türk motiflerine yer verilmektedir.

Şekil 2. Zilli kilim örneği

Gümüşhane ilinin bir diğer ilçesi olan Torul ilçesine bağlı merkez ilçe, Dölek köyü ve Gülaçar köylerinde ise toprak işçiliğinin önemli bir kolu olan “Gudi” veya “Gudu” olarak bilinen güveç, küp, testi yapımı önemli bir zanaat olarak icra edilmektedir. Özellikle bölgenin sahip olduğu toprak ve kaya yapısı sonucu kıraç toprakların taş ve kaya parçalarından arındırıldıktan sonra su ile karıştırılarak önce bulamaç iye tabir edilen yapıya ardından ise bölgede bulunan kara çamdan elde edilen sakız maddesinin sıvanıp fırınlanması sonucu elde edilmektedir (Saylan, 2022).

Şekil 3. Gudu ve külek örneği

Bölgede özellikle Torul ve Kürtün ilçelerine bağlı Godil, Musalla, Soroyna, Gülaçar köylerinde icra edilen bir diğer önemli zanaat ise farklı alanlarda ihtiyaç duyulan ve yük taşıma işlerinde de kullanılan sepetçiliktir. İnsanların iç dünyalarının farklı şekil, renk, doku ve motifler vasıtasıyla nesilden nesile aktarıldığı önemli bir

uğraş alanı olan sepetçilik, özellikle yaban fındığı, saz, bodur söğüt ve mısır saplarının şekillendirilmesi ile elde edilmektedir.

Şekil 4. Sepet örneği

Eğlence unsurları Gümüşhane kültüründe nesilden nesile aktararak gelen ve günümüzde de halen devam eden önemli bir diğer miras olarak kabul edilmektedir. Bunlar içerisinde düğünler, asker uğurlamaları, kına geceleri, yayla şenlikleri, herfene toplantıları, asker uğurlamaları ve çocuk oyunları örnek olarak gösterilebilir. Birçok Anadolu yöresinde olduğu gibi Gümüşhane yöresinde de kültürümüzün en önemli aktarım yerleri “oda” olarak ifade edilen yerlerdir. Özellikle yöre halkının bir araya gelerek gerçekleştirmiş olduğu sohbet toplantıları kültürün gelecek nesillere aktarımı görevinin yanında aynı zamanda dini tasavvufi kıssalar, seyirlik oyunlar, müzik icrası gibi sanatsal etkinliklerin düzenlenmesi gibi görevleri de vardır. Bu anlamda odalar genellikle köylünün ortak malı olan, gelen misafirlerin veya yolcuların ağırlandığı masrafların köylünün ortaklaşa karşılandığı maddi durumu iyi olan veya köylülerin bir araya gelerek yaptırmış oldukları sosyal yapılar olarak kabul edilmektedir. Söz konusu bu sohbetler yöre de herfene (erfene, ferfene, elfene) olarak ifade edilmektedir. Bu sohbetler genellikle yemekli ve müzikli olarak düzenlenir ve masrafları ise katılımcılar tarafından ortaklaşa karşılanırdı (Cihan, 1964).

Yöre de gerçekleştirilen bir diğer önemli etkinlik ise yayla şenlikleridir. Özellikle büyük yaylalarda temmuz ve ağustos aylarında çevre obalardan ve diğer bölgelerden gelen insanların katılımıyla gerçekleştirilir. Bu şenliklerde davul zurna eşliğinde oyunlar oynanır adak kurbanlar kesilir ve eğlencelik oyunlar düzenlenir. Yayla şenliklerinde yörenin tanınmış sanatçıları yer alırken yöreye özgü ezgiler ve halk

oyunları figürleri sergilenmektedir (Göktaş, 2020).

Yörede çocukların eğlenceli vakit geçirmek için yaptığı en önemli uğraşlardan birisi oyuncaklardır. Bu anlamda yapılan oyuncakların büyük bir çoğunluğu ağaç ve ahşap maddeler kullanılarak yapılan tekerlekli oyuncaklardır. Bunların yanında yörede demir ve ahşap ürünlerden yapılan beşikler, âşıklar, topaçlar ve çamur, çelik, cam, mika bilye türleri bölgede en çok yapılan oyuncaklardandır. Bölgede oynanan en yaygın oyunlar ise; çelik-çomak, himen oyunu, avare oyunları, bulgur çekme, pıspıs, ara kesmece ve gilik atma şeklindedir (Göktaş, 2020).

Kültürel miras açıdan değerlendirildiğinde Gümüşhane ili kendine özgü gelenek göreneklerin, adet ve oyunların olmasının yanında özellikle Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu ile İç Anadolu bölgesi arasında yer alan Kelkit vadisi ismiyle anılan olarak bölgeye ait özelliklerin de olduğu bir sentez yapıya sahiptir. Bu noktada Kelkit vadisine ait geleneksel oyun ve halk müziğine ait ezgilerin Doğu Karadeniz bölgesi ile Doğu Anadolu bölgesinin etkisinde ortaya çıktığı ifade edilebilir. Bölgede farklı oynama geleneği olmasına karşın daha çok “Ağızdan söyleyerek oynama” olarak ifade edilen sadece türkü söyleyerek oynama geleneği ve düğünlerde, yayla şenliklerinde, şöenlerde, yayla göçlerinde ise çalgılarla icra edildiği bilinmektedir. Bölgede türküler önemli bir yer tutmakla birlikte genellikle “ağızdan söyleme” veya “ağız barı” şeklinde ifade dilen horon, halay ve bar türküleridir. Bu anlamda yöre horon, halay ve bar türünün birlikte icra edildiği bir geçiş bölgesi özelliği göstermektedir. Horon ve halaylarla birlikte icra edilen çok sayıda türkünün bulunması yörenin kültürel zenginliğini göstermesi bakımından önemli bir yere sahiptir (San, 1990).

Yöre de geleneksel oyun ezgileri ve türküler dışında uzun havalar da önemli kültürel miras ürünleri olarakta kabul edilmektedir. Ezgiler ile birlikte icra edilen atışmalar, mani ve koşmalar, halk hikâyeleri yaygın bir şekilde icra edilmektedir. Doğu Karadeniz taraflarında yaygın bir şekilde icra edilen atma türküler iki kişi veya grubun irticalen karşılıklı olarak türkü söylemesi olarak ifade edilmektedir. Bu anlamda Gümüşhane yöresinin de birçok bölgesinde atma türküler kendine özgü bir biçimde icra edilmektedir. Bunun yanında bölgede atma türküler kemençe sanatçıları tarafından horon oynayan kişilere atma şeklinde de yaygın bir biçimde icra edilmektedir. Atma türkülerin kullanım alanı sadece düğün ve göçler ile sınırlı kalmayıp bunların yanında odun kesme, ot biçme işi yapmak için çıkmış oldukları dağlarda karşılıklı olarak birbirlerine türkü atma şeklinde de yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu anlamda türkü atma icrası insanların güzel vakit geçirmesi, onların eğlenmesi, kültürel değerlerin zenginleşerek nesilden nesile aktarılması noktasında önemli bir işleve sahip bir gelenek

olarak kabul edilmektedir (Göktaş, 2020).

2.4.2. Giyim Ve Kuşam

Gümüşhane yöresinin sahip olduğu kültürel ve sosyoekonomik birikim ve değerler bölgede kullanılan kıyafetlerde kendisini tam olarak gösterebilmiştir. Bu anlamda sahip olunan birikim ve değerler başta motifler olmak üzere coğrafi anlamda da kendisini göstermektedir. Özellikle coğrafi yakınlığın izlerinin görüldüğü Kelkit, Köse, Şiran ilçelerinde Doğu Anadolu bölgesine ait yakın illerin etkisi görülürken Torul ve Kürtün ilçelerinde ise Trabzon ilinin giyim ve kuşam izleri görülmektedir (Uslu, 1980).

“Erkek kıyafetleri: Ayakkabı yerine, Çarık daha sonraki dönemlerde cizlavit, Trabzon lastiği veya kabaralı kundura. Körüklü pantolon, şalvar. Göynek, İç don, Kapalı yelek, Yelek Cepken, aba Fes veya kukulat Kemer, kuşak Yün çorap Aksesuarlar: gümüş hamaylı, pazvat muska (gümüş kap içinde), gümüş köstek.

Kadın kıyafetleri: Mintan, Üç etek, Tuman giyildiği gibi önemli günlerde kırepteşan kumaştan su taşı ile süslenmiş fenerli pembe elbiseler giyerdik. Elbisenin üzerine kuşak ipek peştamal bağlardık. Başımıza vala dediğimiz eşarp bağlardık. Ayağımıza yün çorap, nakışlı yün çorap, Trabzon lastiği veya çapla giyerdik. Aksesuarlar: gerdanlık, gümüş Kemer, gümüş küpe, gümüş Hamaylı. Ayrıca düğünlerde erkek tarafını temsil eden kadınlar kara çarşafı süsleyerek gelin almaya giderlerdi buda bize özgü bir adettir.” (Kavrazlı, Aktaran: Ünsal Yıldız)

Şekil 5. Gümüşhane ilinde dünden bugüne giyim örneği

3. OYUN, DANS VE HALK OYUNLARI KAVRAMLARI TANIMI, KÖKEN VE ÖZELLİKLERİ

3.1. Oyun Kavramı ve Tanımı

Oyun kavramının tanımı ve kökeni noktasında çok sayıda batılı araştırmacı ve etnograf Sibirya Türkleri ve Orta Asya arasında kalan bölgede tespit edilen tarihi kaynaklarla da desteklenen Türk dini inançlarını ve benzer şekilde inançları ifade etmek için şaman kavramını kullanmışlardır. Sonraki dönemlerde Shamanism haline dönüştürülerek sadece sınırlı bir alanda görülen dini inançlarını değil aynı zamanda diğer bölgelerde de görülen benzer inanışları karşılayan bir kavram haline gelmiştir. Bu durum Türkler de bazı değişikliklere uğrayarak kendisine ait olan dini inanç şekillerini temsil eden kişilere; baksı, ozan, oyun, kam isimleri vermişlerdir (Köprülü, 1966).

Oyun sözcüğü kelime olarak incelendiğinde dilimizdeki karşılığı diğer dillere göre ilginç bir yapı kazanmaktadır. Bunun sebebi dilimizde "oyun ve oynamak" sözcükleri pek çok anlamı karşılayacak şekilde kullanılmaktadır. Bu anlamda çocuk oyunu, gösteri, sporla ilgili aktiviteler, dans, zar ve kâğıt ile gerçekleştirilen her türlü aktivite oyun sözcüğü ile ifade edilmektedir. Bunun yanında oyun sözcüğü oyun kâğıdı, oyun havası, oyun almak, oyun vermek, oyuna çıkmak, oyuna gelmek, birine oyun etmek gibi anlamlara da gelmektedir. Yapısal olarak incelendiğinde ise Türkçenin en eski sözcüklerinden birinin oyun sözcüğü olduğu kaynaklar da görülmektedir. Bu anlamda ilk olarak oyun olarak ayrılabilir. -(u)n eki, fiilden isim yapma ekidir ve bu işlev en eski metinlerde de çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır (And, 1974). Oyun kavramının günlük yaşantı içerisinde Türklerde ki karşılığı incelendiğinde ise daha çok yarışma anlamında bilinmektedir.

Farsça da ise “baz” eki ile yapılan oyun-baz, hem düzenci, hilekâr hem de güzel oyunlar oynayan anlamında ve fiil olarak; tehlikeye koşmak, değişiklik göstermek, kurcalamak anlamını taşımaktadır (And, 1974). Anlamsal olarak değerlendirildiğinde oyun sözcüğünün karşıladığı birçok anlamın Şamanizm’e ait büyü törenlerindeki içeriklere karşılık geldiği görülmektedir. Bu törenlerde şamanların dans etmesi, sesler çıkartarak taklit yapması, müzik aletleri kullanması, jest ve mimiklerini kullanarak dramatik motifler sergilemesi oyun sözcüğünün dans, tiyatro ve seyirlik oyunları bünyesinde barındırdığını göstermesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Genel bir tanımlama yapacak olursak oyun; genellikle çocuk veya yetişkinlerin günlük hayatları

İçerisinde yaşamlarına devam ederken dinlenme amacıyla yapmış oldukları eğlencelik etkinliklerin hepsine birden oyun denilmektedir. Oyun oynamak ve oyun kelimeleri çocuklar tarafından oynanan dans figürleri, spor faaliyetleri, gösteriler ve teatral metinleri içerisine alan bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda oynanan oyunların bir takım özelliklere sahip olması gereklidir. Bunlar arasında oyunun gönüllülük esaslı oynanması, buna uygun bir vaktin yani zamanın olması sayılabilir. Oyunların kendisine özgü olan bir etkileycilik özelliği bulunmaktadır. Bu etkileycilik içerisinde belirli bir uyum ve ahenk bulunmaktadır (Eroğlu,1994: 14).

Oyunlar insanlar tarafından gerçekleştirildiği esnada kendisine özgü birtakım hareketler ve evren oluşturmaktadır. Bu evrende bireyler günlük hayatlarından uzaklaşarak çıkar ve kar amacı gütmeyen oyun içerisinde yer alan bireyler veya nesneler ile bağlar oluşturabilirler. Günümüzde oyun ve oyun oynamak olguları daha çok eşitli bahar şenliklerinde, festivallerde, kutlama etkinliklerinde eğlenme amacıyla yapılan yarışmalar şeklinde gerçekleştirilmektedir. İcra edilen bu yarışmaların temeli ise geçmişte bolluk, bereket, huzur ve mutluluk getirdiğine inanılan ritüeller oluşturmaktadır.

3.1.1. Oyun Türleri

Oyun kavramı ile ilgili birçok gruplandırma yapılmaktadır. Bu anlamda;

- 1- Çocukların oynadığı oyunlar,
- 2- Şans üzerine oynanan, kumar vb. oyunlar, 3- Yetenek ve kabiliyet üzerine oyunlar,
- 4- Akıl oyunları,
- 5- Sahne oyunları,
- 6- Yöresel halk oyunları,
- 7- Sporsal karşılaşmalar (Uzunkaya, 2005: 3).

3.1.2. Türklerde Oyun

İnsanoğlunun varoluşundan itibaren oyun veya oynamak sözcükleri birçok anlamı karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Doğumdan ölüme kadar geçen süre içerisinde bireyler tarafından oynanan oyunlar halk oyunları, oynatılacak oyunlar, şans oyunları gibi türleri içerisine alacak şekilde kullanılmıştır. Bunların yanında tiplendirme veya canlandırma biçiminde icra edilen etkinliklerde yine oyun kavramı içerisinde kabul edilmektedir (Eroğlu, 1994).

Türklerin en eski yerleşim yerlerinden birisi olan Doğu Türkistan bölgesinde

erkek şaman için oyun kelimesinin kullanılması Türkler arasında yoğun bir kullanım alanına sahiptir. Aslında tam karşılığı “Şamana” olan bu kelime icra edilen törenin tamamını içerisine alan bir yapıya verilen isim olarak kabul edilmektedir (Eroğlu, 1994). İcra edilen bu şaman törenlerinde şaman olarak ifade edilen kişi elinde bulunan müzik aletini kullanarak hem müzik yapmakta hem de jest ve mimiklerini kullanarak ağzı ile farklı ezgiler teatral taklitler yapmaktadır (Eroğlu, 1994). Türklerde Oyun ile ilgili bir başka değerlendirme ise Mahmut Ragıp Gazimihal tarafından yapılmış ve "büyü" kelimesini oynamak kelimesine karşılık geldiğini ifade etmiştir (Gazimihal, 1949). Ayrıca "büzdük" ve "büdhik" kelimelerinin oyun oynamak ve raks etmek manasına geldiğini ifade ederek buna örnek olarak Divan-u Lügat-it Türk'te ifade edilen "ol oğlanı büdhütti"(o oğlanı oynattı) şeklinde kullanıldığını göstermiştir (Eroğlu, 1994).

"Oyun ve Büyü" adlı eserinde Metin And ise büyü kelimesinin daha çok kut anlamında kullanıldığını bunun yanında oyun ve büyü (sihir) gibi anlamlarının da olduğunu ifade etmiştir (Eroğlu, 1994).

3.2. Dans Kavramı ve Tanımı

Dans kelimesi insanlığın varoluşundan itibaren en eski yazılı kaynaklarda bile karşılaşılan toplumun kültürel yapısı hakkında bilgiler veren önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda dans kavramı, bireylerin duygu ve düşüncelerini ifade edebilmek ve toplumsal ilişki kurabilmek amacıyla ritimsel ve görsel sınırlara bağlı kalınarak icra edilen fiziksel ve duygusal hareketlerin bütününe verilen isim olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında toplumu oluşturan bireylerin her türlü duygu durumlarını coşku ve heyecan içerisinde ritmik olarak ifade etmeleridir. Dansı insanların ruhsal durumlarının fiziksel davranışlarına yansımaları olarak ifade eden Ezgi'ye göre dans; hayatın getirmiş olduğu zorlukların, acının, hüznün ve nefretin toplumsal yaşam içerisinde çıkararak bireylere yani tekrar topluma yönelen bir sanat olarak değerlendirilmektedir (Akgül, 2006).

Bir başka tanımlama ise Koçkar tarafından yapılmış ve ona göre dans; bireylerin hayati boyunca yaşamış olduğu bütün duyguları bünyesinde barındıran hayatın bizzat kendisi olarak ifade edilebilen ve sonraki kuşaklara aktarılmasını sağlayan önemli bir kavram olarak açıklamaktadır (Koçkar, 1998).

Hayatın önemli bir parçası olan dans sadece sosyokültürel anlamda gelişmiş toplumlarda değil aynı zamanda gelişmemiş toplumlarda da insanı dinlendiren ve rahatlatan bir kavram olarak değerlendirilir. Bunun sebebi ise dansın sadece fiziksel bir

aktivite olmayıp aynı zamanda fiziksel rahatlama ve bedensel terbiyeye katkı sağlaması gösterilebilir. Özellikle koşma, sıçrama, uzanma, çökme, sekme, dönme, vb. hareketler bedende yer alan birçok kas sistemini harekete geçirdiği için fiziksel gelişime önemli katkılar sağlamaktadır. Birçok spor, oyun ve dans türünde fiziksel gerginliğin atılması aynı zamanda mental anlamda da bedenin sağlıklı bir yapıya kavuşmasında önemli bir yere sahiptir (Eroğlu, 2010).

3.2.1. Dansın Doğuşu

İnsanlık ve sanat tarihi çalışmaları incelendiğinde dansın ilk olarak nerede ve ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemesine rağmen dünyanın farklı coğrafi bölgelerinde bulunan mağara duvarlarında bulunan resimler aslında dansın kökeninin çok eski dönemlere uzandığını göstermektedir. Burada dansa ait resmedilen figürler veya ritüeller insanlık tarihinin aydınlatılmasında önemli bir kaynak olarak kabul edilmektedir. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinde günlük hayat ile ilgili birçok olay o dönemde yaşayan insanlar tarafından gerekli bilgiye sahip olamamalarından dolayı doğru yorumlanamamış ve bu durum çeşitli vücut hareketleri ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Doğal yaşamın içerisinde var olan çeşitli nesnelere ait sesleri taklit ederek yüksek sesler çıkararak, elleri kaldırıp indirme, koşma, zıplama, ellerini çırpma gibi hareketler ile duygu ve düşüncelerini ifade etmeye çalışmışlardır (Eroğlu, 1994).

3.2.2. Dans Türleri

Toplumların yaşamları boyunca karşılaşmış olduğu olaylar onların dansa karşı olan bakış açılarının da değişmesine neden olmuştur. Öyle ki ilk zamanlarda belirli bir durumu veya olayı karşı tarafa anlatabilmek için kullanmış oldukları taklit ve yansıtma gibi özellikler zamanla kendisini belirli bir mekân içerisinde icra edilen salon danslarına bırakmıştır. Bu durum sonucunda icra edilen salon dansları ise kendi içerisinde iki farklı bölüme ayrılarak farklı türlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Eroğlu, 1995).

3.2.2.1. Dinsel Nitelikli Danslar

Doğal yaşam içerisinde yaşayan varlıkların sesleri taklit edilerek insanların hasta bireylere şifa bulmaları, tedavi etmeleri amacının yanında kendi yaşamlarını devam ettirebilecek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla inandıkları varlığa karşı yapmış oldukları dinsel içerikli danslardır (Eroğlu, 1994).

3.2.2.2. Sosyal İçerikli Danslar

Toplumsal yaşamın getirmiş olduğu zorlukları, insanların hayatta kalabilme mücadelelerini, toplumsal ilişkilerini kısaca yaşamlarına dair her türlü ilişkiyi anlatan danslardır.

3.2.2.3. Eğlence İçerikli Danslar

İnsanların günlük yaşamlarını daha eğlenceli ve güzel bir şekilde geçirmesi amacıyla icra etmiş oldukları danslardır.

3.3. Halk Oyunları

Toplumsal kültür hazinesi içerisinde halk oyunları, ait olduğu dönemi işaret eden, insanların duygu ve düşüncelerini yansıtan, temelinde din ve büyü kavramlarını taşıyan vücut hareketlerine bağlı olarak eller ve ayaklar kullanılarak icra edilen belirli ritmik kalıplar kullanılarak müzikli veya müziksiz olarak yapılan hareketler bütününe halk oyunları denilmektedir (Eroğlu, 1994: 24).

İnsanların gerek bireysel gerekse toplumsal yaşamları içerisinde yer alan her türlü maddi ve manevi unsur halk oyunlarını derinden etkilemektedir. Bu anlamda bireylerin diğer bireylerle veya doğa ile olan ilişkilerini halk oyunları vasıtası ile ifade etme imkânı bulunmaktadır.

3.3.1. Türk Halk Oyunları

Duygu ve düşüncelerin farklı hareketlerle ifade edilmesi Türk kültüründe önemli bir aktarım biçimi olarak kullanılmıştır. Duygusal, zengin ve renkli bir kültürel yapıya sahip olan Türk milleti kendisini hareketlerle en iyi şekilde ifade edebilen milletlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların yaşamları boyunca kendilerini ifade etmekte kullandıkları danslar içerisinde yer alan halkoyunları Türklerde de çok eski dönemlere dayanmaktadır. Öyle ki Türkler Orta Asya'da yaşamlarını devam ettirirken toplumsal ilişkilere, birlikte yaşam kurallarına, yaşama dair kültürel hazinelerine sahip çıkan onları koruyan ve geliştiren millet olarak bilinmektedirler. Bu anlamda Eski Türk inancında var olan Şamanizm'e ve şamanlara ait ritüeller Türklerin halk oyunlarına verdiği değeri göstermesi bakımından önemli bir yere sahiptir.

3.3.2. Türk Halk Oyunlarının Adlandırılması

Millet olarak bakıldığında Türk milleti; asker bir millet olması ve Orta Asya'dan kendisine ait getirmiş olduğu kültürel öğeler itibari ile oyun malzemesi olarak birçok

savaş malzemesi kullanarak farklı hareketler ve oyunlar oluşturmışlardır. Bu anlamda Türk milleti duygu ve düşüncelerini aktarmak için dilin yanında hareketleri kullanmışlardır. Bu noktada halk oyunları kültürlerin ve milletlerin kendilerini ifade etmek için kullandıkları en önemli öğelerden birisi olmuştur. Milletlerin ortaya koyduğu ezgilerin kaynağı incelendiğinde bile hareketlerin ritmik seslendirilmesiyle oluştuğu görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Mevlevi tarikatında "sema" ve semanın figür kademeleri örnek olarak gösterilebilir. Konu ile ilgili olarak Mevlana mesneviyi bitirdiği zaman: "Bundan sonrası dilsiz gelir" sözü dilden sonra oyunun ne denli önemli olduğunu göstermesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Anadolu folklorunda oyun kültürünün bu denli zengin olması oyunların adlandırılmasını ve sınıflandırılmasını bir hayli güçleştirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde meydana gelen değişim ve gelişmeler sonucunda Türk halk oyunlarının adlandırılması noktasında farklı yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Bu anlamda Türk Halk Oyunları kullanılan çalgı özellikleri, oyun araçları, içerdiği konular vb. gibi konuları dikkate alınarak adlandırma yapılabilir. Bu farklı yaklaşımlardan hareketle genel geçer bir adlandırma yaptığımızda karşımıza bu şekilde bir sonuç çıkmaktadır.

3.3.2.1. İl, İlçe, Mahalle ve Semtlere Göre Oyunlar

Halk oyunlarının oynandığı bölgelerde oyunların baş veya son kısmına oynandığı yörenin adının getirilmesi ile bilinen oyunlardır. Örneğin; Malatya Halayı, Aydın Zeybeği, Ordu Karşılması gibi oyunlardır.

3.3.2.2. Bölgelere Göre Oyunlar

Bir bölge içerisinde aynı oyun türünün farklı illerde oynanması olarak ifade edilmektedir. Örneğin; Trakya Halayı, Ege Zeybeği, Karadeniz Horonu gibi oyunlar örnek olarak gösterilebilir.

3.3.2.3. Oyuncu Sayısına Göre Oyunlar

Oyunların oynandığı esnada oyun içerisinde yer alan kişi sayısına göre isimlendirilen oyunlardır. Örneğin; On Dörtlü Horonu, Beş Ayak Halayı gibi oyun türleri sayılabilir.

3.3.2.4. Hızına Göre Oyunlar

Hızına göre oyunlar yörede oynatılan oyunların oyun hızlarının yavaş veya hızlı olması yani metronom değerlerine göre adlandırılması şeklinde tanımlanmaktadır.

Örnek olarak; Ağır Zeybek, Ağır Zeybek, Ağır Zeybek gibi oyunları gösterilebilir.

3.3.2.5. Kullanılan Eşyaya Göre Oyunlar

Oyunların icrası esnasında oyunları tanımlamaya ve açıklamaya yardımcı olan görsel unsurlara göre isimlendirilen oyunlardır. Bunlara; Mendil Oyunu, Bıçak Oyunu oyunları örnek olarak gösterilebilir.

3.3.2.6. Kişi Adlarına Göre Oyunlar

Oyunların oynandıkları yörelerde topluma mal olmuş ve önde gelen kişilere ithafen oyunlara eşlik etmeleri sonucu bu isimlerle anılan veya özdeşleşen oyunlara verilen isimdir. Örneğin; İnce Mehmet Zeybeği, Atabarı gibi oyunlar söylenebilir.

3.3.2.7. Hayvan Adlarına Göre Oyunlar

Yöre ile özdeşleşmiş veya yörede yetiştirilen hayvanların insanlarla olan ilişkilerini göstermek amacıyla kullanılan hayvan adlarına göre oyunlardır. Bu türe; Deve Oyunu, Ördek Oyunu gibi oyunlar sayılabilir.

3.3.2.8. Ayak Hareketlerine Göre Oyunlar

Oynayan insanların ayak hareketleri ve adım sayılarına göre adlandırılan oyunlardır. Örneğin; Üç Ayak, Dokuzlu gibi oyunlar söylenebilir.

3.3.2.9. Oyuncuların Cinsiyetine Göre Oyunlar

Bölgede oynanan oyunların oynanması esnasında insanların cinsiyetlerine göre adlandırılan oyun türleridir. Örneğin; Erkek Halayı, Kız Horonu söylenebilir.

3.3.2.10. Boy ve Aşiret Adlarına Göre Oyunlar

Yörenin önde gelen veya tanınmış aşiret olarak ifade edilen grupların oynamış oldukları oyunlara verilen isimdir. Bu oyunlarda gruplar oynamış oldukları oyunlara kendi özelliklerine uygun isim veririler. Örneğin; Türkmen Kızı gibi oyunlar söylenebilir.

3.3.2.11. Bitki Adlarına Göre Oyunlar

Yörede oynanan oyunların o bölge ile özdeşleşmiş bitki türlerini veya onlara ait özellikleri belirtmek için kullanılan oyunlardır. Örneğin; Leblebici gibi oyunlar söylenebilir.

4. HALK OYUNLARI VE SPOR İLİŞKİSİ

Dans kavramının tarihsel kökeni incelendiğinde başlangıcının insanlığın varoluşuna kadar dayandığı söylenebilir. Öyle ki doğumdan ölüme, ergenlikten yaşlılığa kadar birçok olay insanlar tarafından danslar ve yöresel halk oyunları ile karşılanmıştır (Yeşiltaş, 2011). Dünya üzerinde meydana gelen iktisadi ve sosyal yaşama dair birçok konuda dans bir kalkan olarak kullanmış ve insanoğlunun psikolojik ve dini ihtiyaçlarını karşılayan bir destek unsuru olarak kabul görmüştür. Toplumsal yaşam içerisinde meydana gelen toplumsal ve kültürel değişimler sonucunda dans kavramının işlevinde değişiklikler meydana gelerek sanatsal ve kültürel anlamlarda kullanılmaya başlanılmıştır. Bunun sonucu olarakta geleneksel, popüler ve sportif danslar ortaya çıkmıştır (Aktaş, 2006). Dansın hemen hemen bütün türleri insan vücudu ve onun hareketlerinden meydana gelmektedir (Aktaş, 2006). Yapılan bu hareketler ile birlikte vücudumuzu oluşturan bütün parçalar belirli eksen etrafında kaslarımızın kasılıp gevşemesi sonucu hareket ederek çalışmaktadır (Yeşiltaş, 2011).

Dünya üzerinde yaşayan bütün uygarlıklarda özellikle eğlence, ruhsal ve fiziksel gelişime önemli katkıları olduğu tespit edilen dans kavramı, kültürel, sosyal ve iletişim gibi birçok alanda önemli işlevleri yerine getirmesi sonucu ortaya konulan eğitim sürecinin en önemli parçalarından birisi olarak kabul görmüştür. Özellikle dans kavramı ifadenin temel biçimleri olarak Antik Yunan uygarlığında yaygın bir şekilde kullanılmış ve sadece etik ve estetik eğitiminin ana omurgasını oluşturmasının yanında savaş ve fiziksel dinamikleri de geliştiren bir eğitim aracı olarak kabul görmüştür (Yeşiltaş, 2011b).

Çin kaynaklı olan belgeler incelendiğinde özellikle savaşçı özellikleri ile bilinen Türklerde Çhou (Çu) devleti döneminde askerlik eğitimi sırasında adayların destanları danslar ile birlikte öğrenmeleri dansların eğitim sistemi içerisindeki yerini göstermesi bakımından önemli bir yere sahiptir (Esin, 2001). Milletlerin tarihsel gelişim süreçleri içerisinde meydana gelen değişimlerden etkilenen bu danslar günümüz geleneksel dansların temelleri olarak kabul edilmektedir. Günümüzde ise ülkemizde geleneksel danslar bilimsel kaynaklarda, “Milli Rakslar”, “Milli Danslar”, “Halk Oyunları”, “Halk Dansları”, “Anadolu Köylü Dansları”, “Türk Halk Oyunları”, “Türk Köylü Dansları” vb. gibi isimlerle yer almıştır.

Bütün bu isimlendirmelere rağmen oyun kelimesinin Anadolu ve Türk dünyasındaki yaygın kullanımı ve kültürel altyapısından dolayı bu çalışmada “halk

oyunları” kavramının kullanılmıştır. Bireylerin katılmış olduğu tüm kültürel ve sosyal etkinlikler insanlarda bir takım olumlu davranış değişikliklerine sebep olabildiği gibi insanların dolaşım, solunum, kas–iskelet sistemi ve mental anlamda sağlıklı birer birey olmaları noktasında önemli pozitif etkiler sağlamaktadır. İnsanoğlunun hayatı boyunca yaşamış veya yaşanması muhtemel birçok olayı yorumlama özelliği olan halk oyunları sosyal bir aktivite ve rekreatif açıdan insan ilişkilerini geliştirebilen, bireylerin özgüven kazanmasına yardımcı olan bir değer olmasının yanında vücut kaslarını da çalıştırabilen bir özelliğe sahiptir (Pulur vd., 2009). Bu açıdan değerlendirildiğinde geleneksel halk oyunları sportif bir faaliyet olmaktan ziyade rahatlama, eğitim, sosyalleşme, güven, statü kazanma, dayanışma ve fizyolojik gelişmeyi sağlayan bir hareket süreci olarak kabul edilmektedir (Aydın, 1992). Halk oyunları ve spor ilişkisini göstermesi bakımından en önemli örneklerden birisi de, köy enstitülerinde iş başının zeybek havası ile yapılması gösterilebilir (Dündar, 2000).

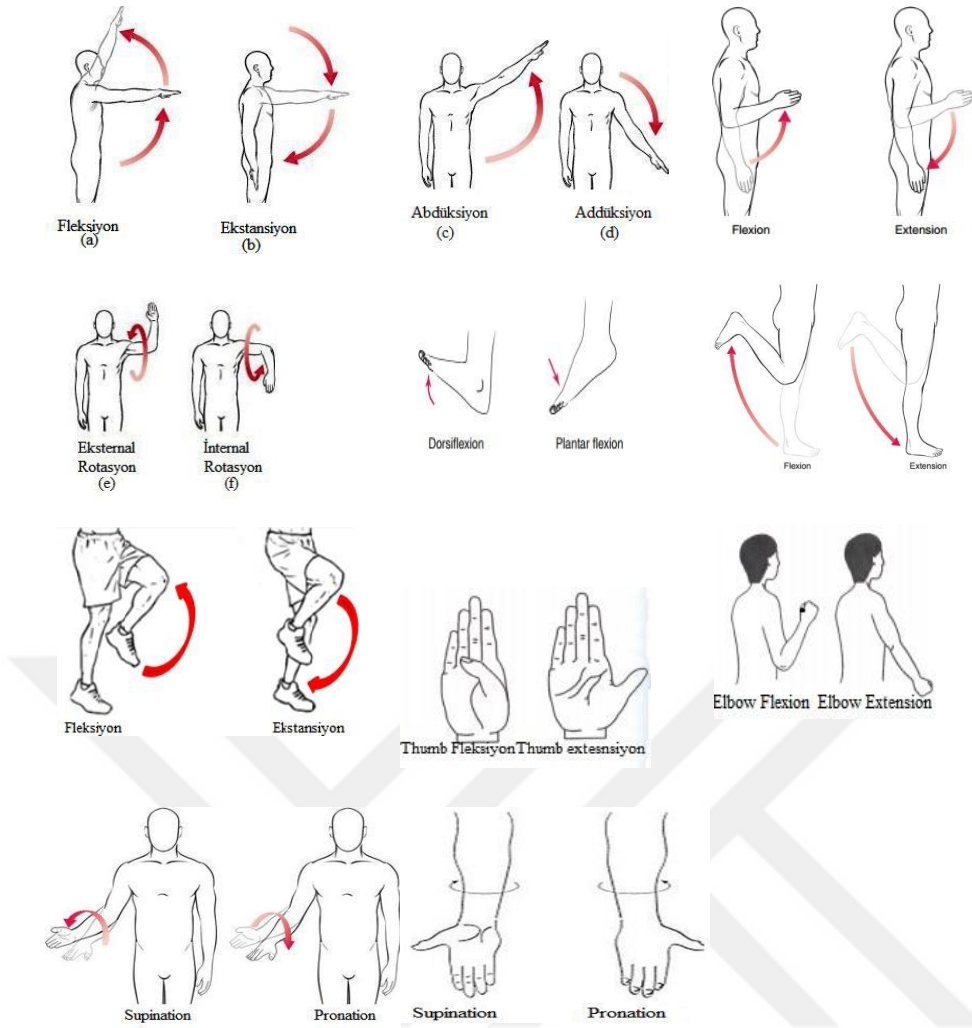
Halk oyunlarının insan bedenine olan faydaları incelendiğinde vücudun sistematik ve koordineli bir biçimde hareket ettirebilme yetisini kazandırmasının yanında vücudun farklı bölgelerinin hareket ettirilmesi ve ritme karşı hareket üretebilme yetisi kazandırdığı tespit edilmiştir (Özkan vd., 2013). İnsanoğlunun sahip olduğu denge ve hareket kabiliyeti kaslar, kemikler ve eklemlerin koordineli bir biçimde çalışması ile gerçekleşmektedir. Bu anlamda “Halk oyunları” aslında çok sayıda kas grubunun (gövde, kol ve bacak) koordineli kasılması sonucu ortaya konulan fizyolojik hareketler bütünü olarak ifade edilebilir (Aydın, 1992).

Halk oyunlarında oyuncuların bedeni aslında oyuncunun anlatım ve iletişim aracıdır. Buradaki ustalık oynayan kişinin bedenine, müzik türüne ve ritme olan uyumu ile ölçülmektedir (Ötken, 2004). Halk oyunlarının sportif bir faaliyet olarak insan vücudundaki etkileri incelendiğinde düzenli olarak ve uzun süre yapılan halk oyunlarının glikozun kaslarımızda oksijen kullanarak yakılabılme kapasitesini ve miyoylobin seviyesini arttırdığı saptanmıştır. Bunun sonucu olarakta oksijenin hücre içerisine alınarak kullanılması kolaylaşmaktadır. Bu durum yağların ve karbonhidratların yakılma kapasitesini arttırarak fazla miktarda enerji elde edilmiş olmaktadır. Ayrıca kullanılmayan bir kas grubu içerisinde yar alan kılcal damarların büyük bir kısmının dolaşım haricinde yer aldığı yapılan hareket neticesinde aktive olan damarlar sayesinde kas içerisinde yer alan oksijenlenme oranının arttığı belirlenmiştir (Aydın, 1992).

Fiziksel hareketlerin gerçekleşmesi olayında kaslar, agonist (aynı yönde etki yapan), antagonist (zıt yönde etki yapan), dengeleme ve sabitleme vazifelerini kasılma

ve gevşeme yaparak yerine getirirler. İnsan bedeni kas tipleri açısından incelendiğinde düz kas, kalp kası ve iskelet kasından meydana gelmektedir (Nalçakan, 2001). Bu kaslar ise kasılma türleri bakımından; izometrik (statik), izotonik, (dinamik) ve izokinetik kasılmalar olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Otman, 2006). Bu kas türlerinin tanımları incelendiğinde; izometrik kaslar kas boyunda herhangi bir değişimin olmadığı kasılma türü olarak tanımlanırken, izotonik kasılma ise kas gerginliğinde değişimin olmadığı kasılma türü olarak tanımlanmıştır. İzokinetik kasılma da ise yapılan hareketin hızında herhangi bir değişim olmadan meydana gelen kasılma türüne olarak ifade edilebilir.

İnsan vücudunda yer alan kaslar **tablo 1’de** de gösterilen temel hareketleri yaparken fizyolojik fonksiyonları sayesinde optimal sağlığın korunmasında önemli görevler üstlenmektedir. Ayrıca üst ve alt ekstremiteler olarak ifade edilen iskelet kaslarının kas oluşumunda da yer almaktadır (Nalçakan 2001). Geleneksel halk oyunlarında yer alan türlerin icrası sırasında alt ve üst ekstremitelerin kullanımı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bazı bölgelerde üst ekstremiteler daha sık çalışırken bazı bölgelerde ise alt ekstremiteler veya hem alt hem de üst ekstremiteler birlikte çalışmaktadır (Eryiğit, 2012). Üst ekstremitede yer alan omuz kompleksi kendi içerisinde omuz, ön kol, kol ve el olarak dört ana bölgeye ayrılmakla birlikte kas, eklem ve kemikle birlikte çalıştırıldığında hareket alanı noktasında geniş bir alan sağlamaktadır (Eryiğit, 2012). Eklem noktasında incelendiğinde ise omuz eklemi; Deltoid, Pectoralis majör, Supraspinatus, Teres majör, Latissimus dorsi, Teres minör, Infraspinatus, Coracobrachialis, Subscapularis, Triceps brachii, long head ve Biceps brachii gibi kaslardan meydana gelmektedir (Lynn, 2006).

Şekil 6. Anatomik Pozisyonlar (Temel Hareket Terminolojisi) (Eryiğit, 2012: 8; Lynn, 2006: 108, 122, 252, 268).

Kalça ve bacak ekleminde oluşan alt ekstremité bölgesinde ise; Iliopsoas, psoas part, Iliacus part, Sartorius, Rectus femoris, Gracilis, Pectineus, Adductor longus, Adductor magnus, Adductor brevis, Gluteus maximus, Gluteus minimus, Gluteus medius, Semitendinosus, Tensor fascia latae, Semimembranosus, Biceps femoris (Long Short), Obturator internus, Obturator externus, Quadratus femoris, Gemellus superius, Tibialis Anterior, Gemellus inferior Piriformis, Extensor hallucis longus, Extensor digitorum longus, Flexor digitorum longus, Flexor hallucis longus Tibialis posterior, Fibularis gibi kaslardan meydana gelmektedir (Nacu, 2013).

5. GÜMÜŞHANE YÖRESİ VE HALK OYUNLARI

Gümüşhane yöresi halk oyunlarının çeşitliliği ve türü bakımından en zengin bölgeler arasında bulunmaktadır. Özellikle yörenin bir kültürel geçiş bölgesinde olması halk oyunlarının zenginliğini göstermesi bakımından son derece önemli bir yere sahiptir. Özellikle kültürel sınırların coğrafi sınırlar ile belirlenmediği düşünüldüğünde bu durum yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Gümüşhane yöresi bu anlamda geçiş bölgelerinin tipik bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki bu geçiş bölgelerinde çok farklı oyun türlerini bir arada görmek mümkündür. Barların horon gibi, horonların bar gibi oynanmasından doğan ara oyun formları ile karşılaşmak bile mümkündür.

5.1. Gümüşhane Yöresinde Oynanan Halk Oyunları Türleri

Bu anlamda Gümüşhane yöresinde icra edilen halk oyunları horonlar, halaylar, barlar ve karşılamalar olarak dört gruba ayrılmaktadır. **Halaylar:** Genellikle Orta ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde; davul, zurna, klarnet, ney, bağlama, zambir eşliğinde oynanan oyun türleridir. Halay oyununda oyun sırasının başında bulunan oyuncuya "Halay başı", sondaki kişiye ise "Poççık" denilir. Oyundaki hareketlere yanlama, ağırlama, belleme, sektirme, hoplatma şeklinde gibi farklı isimler verilmektedir. Türün illere dağılımı incelendiğinde ise: Sivas, Elazığ, Çorum, Diyarbakır, Muğla, Bingöl, Adana, Bitlis, Gaziantep, , Hakkâri, Hatay, Kayseri, Mardin, Muş, Van, Ankara, Kahramanmaraş, Yozgat, Erzincan, Erzurum ve Gümüşhane'nin bir kısmı olarak kabul edilmektedir.

Barlar: Doğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde oynanan bu oyun türünde dizinin başındaki kişiye "Barbaşı", sonundaki kişiye ise "Poççık" adı verilir. Bar eşlik çalgıları ise, davul, zurna, mey, klarnet ve def olarak karımıza çıkmaktadır. Barların illere göre dağılımı: Erzurum, Kars, Artvin, Ağrı ve Gümüşhane şeklindedir.

Horonlar: Daha çok Doğu Karadeniz bölgesinde oynanan horon oyun türüne zurna, kemençe, cura, garmon, kaval, davul, koltuk davulu, mızık ve akordeon gibi müzik aletleri eşlik etmektedir. Horon oyun türünün illere dağılımı incelendiğinde ise: Samsun, Ordu, Trabzon, Giresun, Rize, Gümüşhane ve Artvin olarak kabul edilmektedir.

Kaşıklı Karşılamalar: Bu dans türüne Batı ve Orta Karadeniz bölgelerinde "Karşı-beri, Var-gel" isimleri verilmektedir. Eşlik eden çalgılar; bağlama, klarnet, kabak kemane, cura bağlama, darbuka, def, el davulu ve dardir. Kütahya, Eskişehir, Bilecik,

Zonguldak, Bolu, , Sakarya illerinde yaygın olarak icra edilmektedir.

Karşılamalar: İki kişinin karşılıklı olarak oynadığı dans türleri arasındadır. Genellikle Trakya ve Marmara bölgelerinde oynanmaktadır. Oyuna klarnet, kaba zurna, keman, davul, ud ve cümbüş çalgıları eşlik etmektedir. Yaygın olarak Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, Çanakkale ve İstanbul illerinde icra edilmektedir.

5.2. Gümüşhane Yöresinde Oynanan Halk Oyunları

Horon, bar ve halay bölgelerinin kesişme noktasında bulunan Gümüşhane yöresi bu özelliğinden dolayı birbirinin varyantı halk oyunlarını listelerken ezgisi ve tavrı ortak olup icrasında farklılıklar olan oyunları diğer isimlerini de belirtmek şartıyla bu şekilde derlenmiştir. Yapılan derleme çalışması sonucu Gümüşhane yöresinde icra edilen halk oyunları listesi şu şekildedir;

1. Ağır Bar
2. Alucra Sallaması - Hanım Oyunu - Canık
3. Aman, Aman Kelkitli Misin?
4. Aşırtma - Aşırtma
5. Aşşaktan Gelirim - Yayladan Gelirim Yüküm Eriktir
6. Başbar
7. Bayburt (Kemençe)
8. Bıçak Oyunu
9. Bitlis
10. Büyük Cevizin Dibi
11. Cemo
12. Çingen Barı
13. Daldalar
14. Deli Kız Sinin Geliyor
15. Delipaşa - Tepeler
16. Dello - Delilo - Tello
17. Dilvane - Diringi-Diringi
18. Dittara - Tiktak
19. Dik - Dizden Kıрма - Urum Diki - Vasilin Diki
20. Dur Yerinde
21. Düz Horon
22. Efeler Karahisar Horonu - Karahisar Düzü
23. Eğlenceden Gelenler - Eylence

24. Fındıklar
25. Gece Çıktım Kapıya - Gelberi
26. Gül Dalı - Saç Bağı
27. Hançer Barı
28. Hanım Bari
29. Hava hatun - Beşayak
30. Hey Mustafa - Oyar - Dört Yerinde
31. Hoş Bilezik - Altın Yüzük
32. Hoynari - Heynari
33. İki Ayak
34. İkinci Bar
35. İspir Sallaması
36. Kara Tavuk - Arpa Çayırı
37. Karabet - Karabit - Garabet - Karakız - Köstek Barı
38. Karşılama - Belkırma
39. Kasap
40. Kavurma Koydum Tasa
41. Kiremit Bacaları
42. Koçari-Koççari - Koççani
43. Köroğlu Bağları - Köroğlu Zeybeği
44. Köşk Altı
45. Kürdün Kızı - Kürt Kızı
46. Lâzutlar
47. Lorke - Lorki
48. Mavrangel
49. Mektebin Bacaları
50. Mektepli - Mektepten Kaçtı - Mektepli Tamzarası
51. Mero MarıBar
52. Mor Koyun
53. Narı
54. Papurı
55. Peştamalı Bağları
56. Sallanma - Sallatma - Sallama
57. Sarhoş Barı
58. Sarı KızSurutme Barı

59. Seyranize (Kemençe)
60. Sıksara - Sıksaray - Laz Horonu - Sera Titretme
61. Sorda Diki
62. Sürmeli
63. Şıro - Ankara Şirosu - Arap Şirosu - Ağır Şirro
64. Tamzara
65. Tavuk Barı - Topal Tavuk - Kara Tavuk - Kor Tavuk
66. Temirağa - Temurağa Barı – Timurağa - Can Temer
67. Tillora - Tillara
68. Tulum - Nadide Tulum
69. Turnalar Durnalar
70. Üç Ayak
71. Veysel Barı
72. Yaylalar
73. Yılan Barı

Varyantlaşma Gümüşhane halk kültürünün her alanında olduğu gibi halk oyunlarında da sıklıkla görülen bir durum olarak kabul edilmektedir. Yörenin geçiş bölgesi üzerinde yer alması varyantlaşmanın daha fazla görülmesine neden olmuştur. Bu varyantlaşma durumunun yaygın olarak kullanılması sonucu yörede aynı ezginin küçük farklılıklarla farklı isimlerle oynanması çok sık görülen bir durum haline gelmiştir.

Gümüşhane yöresinde oynanan horon, bar, halay türü halk oyunlarının kendisine özgü sentez bir şekilde oynatılması yöresi diğer bölgelerden ayıran temel fark olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok oyunda bu uç oyun turunun izlerini görmek mümkün olabilmektedir. Bu durum Torul, Kürtün ilçelerinde Karadeniz oyun kültürünün izleri daha belirgin görülmekte iken, Köse, Kelkit ve Şiran ilçelerinde ise özellikle Erzurum, Bayburt yöre oyunlarının izleri görülmektedir.

Kültür Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nün 7-14 Haziran 2005 ve 10-21 Temmuz 2006 tarihlerinde Gümüşhane'de gerçekleştirmiş olduğu alan araştırmalarında, halk oyunları ile ilgili olarak derleme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmada, görüşme ve gözlem teknikleri kullanılarak yapılan derlemelerde yüz yirmiden fazla kaynak kışı ile görüşüldüğü belirtilmektedir. Söz konusu çalışmanın alanı olarak Torul, Şiran, Kelkit, Köse, Kürtün, İlçeleri; Akçakale, Kabaktepe, Üç kol, Kazantaş, Kabaköy, Dölek, Yıldız, Özen ve Kırıntı köyleri ile Salyazı Beldesini kapsamaktadır. Bu bölgelerde yapılan derleme çalışmalarında Kültür Bakanlığı

tarafından toplam elli iki oyun türü tespit edilmiştir.

Ağırbar

Yaygın olarak Gümüşhane ilinin Merkez, Köse ve Kelkit ilçelerinde oynanan bar türü oyunlardandır. Oyun erkek oyuncuların davul ve zurna eşliğinde el ele tutularak oynadığı bir oyun türüdür (Ülker vd., 2011f: 65).

Alucra Sallaması - Hanım Oyunu - Canik

Genellikle Gümüşhane Merkez Torul ve Şiran ilçelerinde yaygın bir şekilde oynanan Hanım Oyunu genellikle davul-zurna eşliğinde oynatılmasının yanında bazı yerlerde kemençe eşliğinde de oynatılmaktadır. Oyuncuların ele ele tutuşarak oynadığı bu oyun genellikle kadınlar tarafından oynatılmaktadır (Ülker vd., 2011f: 66).

Aman, Aman Kelkitli Misin ?

İsmi Gümüşhane'nin Kelkit ilçesinden alan halay türü oyunlar arasındadır. Birçok yöre de rastlanan türkülerin benzer varyantı şeklinde oynanan oyun, iki ileri bir geri adımlarla ellerin aşağıdan tutulması şeklinde oynatılmaktadır (Ülker vd., 2011f: 67).

Aşırtma - Aşırtma

Gümüşhane'nin hemen hemen her bölgesinde görülen aşırtma oyunu bar türü oyunlar arasında kabul edilmektedir. Davul ve zurnanın eşliğinde ellerin aşağıdan tutulmasıyla oynanan aşırtma oyunu, kadın ve erkeklerin oynadığı oyunlar arasında kabul edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 68).

Aşşaktan Gelirim - Yayladan Gelirim Yüküm Eriktir

Gümüşhane yöresinde oynanan türkülü oyunlar arasındadır. 12/8 ölçüyle oynanan oyun halay türünde olup oyuna ismini veren türkü “aşağıdan gelirim yüküm eriktir” bazı yerlerde “yayladan gelirim yüküm eriktir” olarak söylendiğinden oyunun ismi farklı olarak bilinmektedir. Ellerin aşağıdan tutulması şeklinde oynanan bu oyunda oyuna adını veren türkü söylenerek oynandığı gibi davul zurna eşliğinde türkü ezgisiyle sözsüz çalınarak da oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 69).

Aşşahdan gelirem yüküm eriktir
Eriğin dalları yere belik beliktir
Bir emmim gızı var teze feriktir

Aşşahdan gelirem yüküm üzümdür
Üzümün dalları düzüm düzümdür
Bir emmim gızı var iki gözümdür

Gelme ecel gelme üç gün ara ver
Üç günden ne çıkar beş gün ara ver
Gel al bu sevdayı götür yara ver

Başbar

Başbar oyunu daha çok Gümüşhane'nin doğu ve güney bölümlerinde Kelkit, Köse ve Şiran ilçelerinde oynanan bir oyun türüdür. Doğu Anadolu bölgesine özgü bir oyun türü olan başbar oyunu, bar türü oyun grubu içerisinde kabul edilmektedir. Başbar oyunu ellerin aşağıdan tutulması şeklinde oynandığı gibi ellerin yukarıdan parmakların bir birine kenetlenmesi şeklinde de oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 70).

Bayburt

Önceleri Gümüşhane'ye bağlı olan Bayburt ilinden adını alan oyun, türkölü bir oyun türüdür. Bayburt oyunu ağırlıklı olarak Kelkit, Köse ve Şiran ilçelerinde oynanmaktadır, Torul ve Merkez ilçede kemeçle de oynandığı bilinen oyun ellerden tutularak oynanmaktadır. Halay türü şeklinde oynanan bu oyun Gümüşhane'nin doğu kısmında oynandığında bar tavrıyla oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 71).

Bayburt'un ince Yolunda
Bir Ayva Buldum Dalında
Ayva Benim Hayâlîmda Halımda
Vay Şen Ol Bayburt Şen Ol Sende Nem Kaldı
Teskerem Yanaştı Üç Günüm Kaldı
Bayburt Kalasında Kaftanım Kaldı
Yeleğim Dikildi Düğmesi Kaldı
Vay Şen Ol Bayburt Şen Ol Sende Nem Kaldı
Teskerem Yanaştı Üç Günüm Kaldı

Bayburt Kalasında Top Gülüm Kaldı
Gülün Daldasında Sümbülüm Kaldı

Beşayak - Hava hatun

Horon türü ve bar tavrıyla oynanan beş ayak ve Hava hatun isimleriyle de bilinmektedir. Oyun hem Hava hatun türküsüyle hem de türkünün ezgisiyle davul zurna eşliğinde oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 72).

Hava hatun/Su doldurur ırmaktan
Altın yüzük/Sıçramış parmaktan
Hava hatun/Dön o yana bu yana
Üşüdükçe/ Çek yorganı bu yana
Hava hatun/Usul yeri kip basma
Hava hatun/Çok söze kulak asma
Hava hatun/Dön o yana bu yana
Üşüdükçe/Çek yorganı bu yana

Bıçak Oyunu

Horon türü bir oyun çeşidi olan bıçak oyunu iki kişinin karşılıklı oynadığı bir oyun türü olarak yaygın şekilde icra edilmektedir. Oyun ağırlıklı olarak doğaçlama şeklinde icra edilmektedir. Sıksara oyun ezgisi ile oynanan bu oyun, iki erkeğin karşılıklı ayakta durarak veya çökerek ellerinde bıçakla ya da kama ile oynaması şeklinde oynanmaktadır. Oyunun kendine özgü figürleri olmasına rağmen özel maharet isteyen figürlerin arasında herhangi bir sıra bulunmamaktadır. Gelin getirme törenlerinde genellikle gelin atının önünde oynatılması yaygın bir gelenek haline gelmiştir. Serbest formda oynanan bu oyun oyuncuların ellerinden tutulmadan karşılıklı oynama şeklinde icra edilmektedir. Genellikle Torul ve Kürtün ilçelerin de oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 73).

Bitlis Oyunu

Yörenin özellikle doğu bölgelerinde ve bar türünde oynanan oyunlar arasında olup 2/4 ölçüye sahiptir. Genellikle Kelkit, Köse, Şiran ve Merkez ilçede ellerin aşağıda tutulması şeklinde oynanan oyunlar arasında yer almaktadır. Oyunun ikinci aşamasında ellerin yukarı kaldırılıp aşağıya biçiminde aşağıya indirilmesiyle devam etmektedir (Ülker vd., 2011f: 74).

Büyük Cevizin Dibi

Halay türü bir oyun olan büyük cevizin dibi oyununda ölçü olarak 2/4 kullanılmaktadır. Büyür cevizin dibi türküsüyle çalgısız oynandığı gibi türkünün ezgileriyle davul zurna eşliğiyle de oynanmaktadır. Gümüşhane'nin hemen hemen her bölgesinde icra edilen oyun eller aşağıdan tutulması şeklinde oynanmaktadır. Oyun bazı köylerde dinlenme oyunu olarak adlandırılmaktadır (Ülker vd., 2011f: 75).

Büyük cevizin dibi (Nanay gülüm nana yar)
Ne gezersin el gibi (Nanay kibarım nanay)
Sallan da gel yanıma (Nanay gülüm nana yar)
Helalce malım gibi (Nanay kibarım nanay)

Büyük ceviz yarıldı (Nanay gülüm nana yar)
Annen bana darıldı (Nanay kibarım nanay)
Darılırsa darılsın (Nanay gülüm nana yar)
Eloğludur sarıldı (Nanay kibarım nanay)
Ceviz meyvasın güzel (Nanay gülüm nana yar)
Güz gelir döker gazel (Nanay kibarım nanay)
Beni sevmez demişler (Nanay gülüm nana yar)
Seni severim ezel (Nanay kibarım nanay)

Cemo

Cemo oyunu daha çok Gümüşhane'nin doğu bölgesinde oynanan bir oyun türüdür. Bar türü bir oyun olan cemo oyunu 5/8 ölçü de icra edilmektedir. Genellikle Merkez, Kelkit, Köse ve Şiran ilçelerinde oynanmaktadır. Aksak ritimle ellerin aşağıdan tutulması şeklinde başlanılan oyunun ikinci aşamasında oyuncular ellerini yukarı kaldırdıktan sonra aşağıya indirir. Erkekler tarafından bu oyun düğünlerde ve etkinliklerde sıklıkla icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 76).

Çingen Barı

Bar türünde 9/8 ölçüde Gümüşhane'nin doğu kısmında hızlı bir şekilde aksak ritimle oynanan bir oyun türüdür. Genellikle Merkez, Kelkit, Şiran ve Köse ilçelerinde icra edilmektedir. Ellerin aşağıdan tutulması şeklinde başlanılan oyunun ikinci aşamasında oyuncular ellerini yukarı kaldırdıktan sonra aşağıya indirir. Erkekler tarafından yoğun olarak oynanan oyunlar arasında kabul edilmektedir

(Ülker vd., 2011f: 77).

Daldalar

12/8 ölçüsünde horon türünde erkekler tarafından yoğun olarak oynanan bir oyun türüdür. Daldalar barı olarak da adlandırılan bu oyun, Gümüşhane'nin, doğu kısımlarında bar tavrında icra edilmektedir. Fakat Gümüşhane'nin kuzey bölgelerine gelindikçe oyun horon tavrıyla da oynatılmaktadır. Oyun oynanırken küçük parmaklardan tutularak oynanan bu oyunun kadınlar tarafından da oynanan oyun türleri arasındadır (Ülker vd., 2011f: 78).

Deli Kız Sinin Geliyor

Deli kız oyunu tiyatrolu bir oyun olarak kabul edilmektedir. Özellikle kadınlar arasında yaygın bir şekilde oynanan bu oyunda deli olarak tasavvur edilen bir kızın farklı kostüm ve kıyafetler giyilerek topal, sakat ve şaşı rolleri yapması ile başlamaktadır. Koronun ve deli kız rolündeki kişinin karşılıklı söylediği ürküyle oyun sürer ve en son deli kız rolündeki kızın ağlaması ile son bulur (Ülker vd., 2011f: 79).

(Koro) Deli kız sinin geliyor

(Deli) İçinde neler geliyor

(Koro) Başına çember geliyor

(Deli) Haniye niye gelmedi

(Koro) Başına kel demişler

(Deli) Haniye hayranız olam

Hele bak kurbanız olam

Haniye bunun keli.

(Koro) Deli kız sinin geliyor

(Deli) içinde neler geliyor

(Koro) Koluna kolçak geliyor

(Deli) Haniye niye gelmedi

(Koro) Koluna çolak demişler

(Deli) Hele bak hayranız olam

Hele bak kurbanız olam

Haniye bunun çolağı

Delipaşa - Tepeler

5/8 ölçüsünde oynanan bu oyun ellerin aşağıdan tutulmasıyla oynanan bu oyun Delipaşa ve Tepeler isimleriyle de bilinmektedir. Horon türünde ve erkekler tarafından oynanan bir oyun türüdür (Ülker vd., 2011f: 80).

Delilo – Dello - Tello

Halay türünde ve dello ve tello isimleriyle de bilinen bu oyun erkekler tarafından 4/4 ölçüsünde oynanan bir oyun türüdür. Ellerin aşağıda tutulması şeklinde icra edilen oyun hem erkekler hem de kadın tarafından oynanmaktadır. Oyun iki ileri bir geri ya da iki ileri iki geri biçiminde de oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 81).

Daldan kestim bir denek.

Etrafı benek benek

Öyle bir yar sevmişem

Gerisi neme gerek

Dama çıkmış bir güzel

Damın üstünde gezer

Öyle bir yar sevmişem

Adi kendinden güzel

Dittara - Tiktak

Halay türünde yer alan dittara oyunu bazı bölgelerde tiktak ismiyle de bilinmektedir. Oyun 4/4 ölçüsünde sadece erkekler tarafından oynanan dittara oyunu tek figürlük olup ellerin aşağıda tutulmasıyla oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 82).

Dik - Dizden Kırma - Urum Diki - Vasilin Diki

6. Bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Dilvane

Dilvane oyunu halay türünde bir oyundur. 10/8 ölçüsünde oynanan divane oyunu Gümüşhane yöresinin hemen hemen bütün bölgelerinde oynatılmaktadır. Tek figürlük bir oyun olan divane oyunu ellerin aşağıdan tutulması şeklinde yavaş yavaş başlar ve oyun ikinci kısmında hızlanarak devam eder. Coşkuyla oynanan oyunun bitimine barbaşıyla oynayan oyuncunun karar vermesi ile son verilir (Ülker vd., 2011f: 84).

Dur Yerinde

Dur yerinde oyunu türkü eşliğinde oynanan bir oyun türüdür fakat türkü ezgileriyle davul zurna eşliğinde de oynanmaktadır. Erkekler ve kadınların ayrı bir şekilde oynadığı bu oyun bar türü oyun grubu içerisinde yer almaktadır. Oyun 5/8 ölçüsünde olup ellerin aşağıdan tutulması şeklinde oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 85).

Dur yerinde/ Dur yerinde hanım dur yerinde/ Dur yerinde hanım/ dur yerinde
Kemer olaydım bellerinde/ Bellerinde hanım bellerinde/ Dur yerinde
Dur yerinde ha hay dur yerinde/Dur yerinde hanım dur yerinde
As beni zülfün tellerinde/Tellerinde Hanım tellerinde

Düz Horon

Kadınlar ve erkekler tarafından 4/4 lük ölçü ile oynanan oyun düz horon, Gümüşhane Merkez, Kürtün ve Torul ilçelerinde yaygın olarak icra edilmektedir. Tek figürlük bir oyun olup Oyuncuların ellerini aşağıdan tutmasıyla oyun başlar ve ikinci aşamasında eller yukarı kaldırılarak oyun devam etmektedir. Ekip başının veya müzisyenlerin komutuyla alaşağı yapılır ardından çökme ile devam edilir (Ülker vd., 2011f: 86).

Efeler - Karahisar Horonu - Karahisar Düzü - Karahisar Tiki

Efeler oyunu, çeşitli isimlerle bilinmektedir. Karahisar horonu, Karahisar düzü, Karahisar tiki olarak da anılmaktadır. Horon türü bir oyun olup 5/8 ölçüye sahiptir. Erkek ve kadınların oynayabildiği bir oyun türüdür. Oyuncuların ellerinin aşağıda tutulmasıyla başlanır daha sonra oyunun ikinci kısmında yukarıya kaldırılan eller aşağı indirilir. Gümüşhane yöresinin hemen hemen bütün ilçelerinde oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 87).

Eğlenceden Gelenler - Eylene

Eğlenceden gelenler oyunu “eylene” olarakta bilinmektedir. Halay tavrıyla oynanan oyun 9/8 ölçüsündedir. Erkek ve kadınların oynayabildiği tek figürlük bir oyun türüdür. Gümüşhane yöresinin her bölgesinde oynanmaktadır. Oyunu bar tavrıyla oynayan köylerde bulunmaktadır. Özellikle Kelkit ilçesinde kadınların türkü söyleyerek bu oyunu oynadıkları bilinmektedir (Ülker vd., 2011f: 88).

Eylenceden gelenlere çöl yaylalar kar mıdır?
Sevdadan ölenlere sorgu sual var mıdır?
Kızlar ne çok severler entarinin darını
Sıkar bedenlerini, ondan alır payını
Entarini dar eyle, boyunu karar eyle
Kocan çirkin, sen güzel, bak bana da ar eyle

Fındıklar

Fındıklar, bar türünde oynanan 4/4 ölçüsünde bir oyun türüdür. Fındıklar oyunu, kadın ve erkekler tarafından oynanan oyunlar arasındadır. Tek figürlük bir oyun olarak fındıklar oyunu Gümüşhane'nin her ilçesinde gözlemlenen ellerden tutularak oynandığı gibi bazen serbest olarak da oynanmaktadır. Oyunda eller tutulduğu zaman aşağıdan tutulur. Oyunun iki aşaması bulunmaktadır. Birinci aşamada yavaş başlayan oyun ikinci aşamada hızlanarak devam eder ve sonrasında tekrar yavaşlayarak devam etmektedir (Ülker vd., 2011f: 89).

Gece Çıktım Kapiya - Gelberi

Türkü ile birlikte oynanan bir oyun türüdür. Kadın ve erkekler tarafından oynanan oyun çoğu yerde türkü eşliğinde de oynanmaktadır. Oyun daha çok Gümüşhane yöresine ait Merkez, Kelkit ve Şiran ilçelerinde yoğun olarak oynanmaktadır. Tek figürlük bir oyun olan Gece çıktım kapiya oyunu oynanırken eller aşağıdan tutularak sürekli sağa dönülmesi şeklinde oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 90).

Gece çıktım kapiya (2)
Ayın önünde yıldız (2)
Çıkmıyorsun aklımdan (2)
Ne gece ne de gündüz (2)
Oy gelberi gelberi (2)
Kaldım kemikle deri (2)

Gül Dalı - Saç Bağı

Gül dalı oyunu aynı zamanda saç bağı olarak da bilinmektedir. Türküden adını alan bu oyun, türkü eşliğinde kadın ve erkekler tarafından söylenerek oynandığı gibi davul zurna eşliğinde türkü söylenmeden de oynanmaktadır. Oyun 9/8 ölçüsünde olup ellerin aşağıdan tutulması şeklinde oynanmaktadır. Ayrıca bar tavrıyla Gümüşhane'nin

her ilçesinde oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 91).

Ey gül dalı gül dalı	Saçları senden
Oldum sana sevdalı	Saç bağı benden
Gördüğüm günden beri	Var git ey güzel
Sinem aşkınla dağlı.	Küsmüşem senden.

Güzel ağlatma beni	Pancar pezik değil mi?
Yabana atma beni	Ciğer ezik değil mi?
Ben senin aşkınam	Ben sevdim eller aldı,
Bir pula satma beni.	Bana yazık değil mi?

Hançer Barı

İki erkeğin karşılıklı olarak ellerine aldığı hançerlerle oynadığı bar türünde bir oyundur. Her ki elde de hançerin olması bıçak oyunu ile arasındaki en önemli farklılık olarak kabul edilmektedir. Özellikle Merkez, Kelkit, Şiran, Köse ilçelerinde yaygın olarak oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 92).

Hanım Barı

Bar türü oyunlar arasında 10/8 ölçüsünde kadınlar ve erkekler tarafından oynanan bir oyun türüdür. Özellikle Gümüşhane Merkez ilçe Şiran, Köse ve Kelkit ilçelerinde yaygın bir şekilde icra edilmektedir. Oyun üsteleme, sürütme ve ellerin aşağıdan tutulduğu bölüm olmak üzere üç bölümden oluşur. Ardından ellerin yarım havaya kalkması sonrası oyun ellerin aşağıda tutulması ile sonlandırılır (Ülker vd., 2011f: 93).

Hey Mustafa - O yar - Dört Yerinde

Yörede o yar ve dört yerinde isimleriyle de bilinen oyun horon türü oyunlar içerisinde yer almaktadır. Oyun sert bir tavırla ayakların yere vurulmasıyla icra edilmektedir. Genellikle Gümüşhane Merkez, Kürtün ve Torul ilçelerinde kadınlar ve erkekler tarafından oynanan bu oyun türü iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamasında eller aşağı kısımda oynanırken, ikinci aşamada ise alayağı figürü sergilenir. Alayağı figürü sergilenirken eller yukarı kaldırıldıktan sonra tekrar aşağıya indirilir. Çökme hareketinin olmadığı bu oyun türünde, oyun sağ yana dönülerek oynandığı gibi ileri geri de oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 94).

Hoş Bilezik - Altın Yüzük

Hoş bilezik oyunu, Altın Yüzük ismiyle de bilinmektedir. Fakat Gümüşhane genelinde yoğun olarak hoş bilezik olarak anılmaktadır. 12/8 ölçüsünde olan bu oyun bar tavrıyla oynanmaktadır. Oyunda eller aşağıdan tutulduğu gibi omuzlardan da tutularak oynanabilmektedir. Erkek ve kadınlar tarafından oynanan bu oyun Gümüşhane yöresinin tamamında en yaygın şekilde oynanan oyunlar arasında kabul edilmektedir. Oyun üç aşamadan oluşmakta; Birinci aşaması yavaş tempoda yerinde sayma şeklinde oynanır. İkinci aşamasında oyun hızlanarak uzun adımlarla mesafe alacak şekilde icra edilir. Üçüncü aşaması ise çökme hareketi ile sonlanır. Daha sonra yeniden birinci aşama olan yavaş kısma dönülür (Ülker vd., 2011f: 95).

Hoynari - Heynari

12/8 ölçüsünde omuzdan tutarak oynanan hoynari oyunu, bar tavrıyla oynanan oyunlar arasında yer almaktadır. Yerinde sayılarak mesafe kat edilmeden özellikle Merkez, Kelkit, Şiran, Köse ilçelerinde yaygın olarak oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 96).

İki Ayak

İki ayak oyunu horon türü oyun olup tek figürlük oyunlar arasında bulunmaktadır. Gümüşhane'nin her ilçesinde oynanan bu oyun 10/8 ölçüsüne sahip olup ellerin aşağıdan tutulması şeklinde sert tavırla oynatılmaktadır. Genellikle erkeklerin oynadığı bir oyun olup bazı yerlerde kadınlar tarafından da oynandığı görülmüştür (Ülker vd., 2011f: 97).

İkinci Bar

İkinci bar oyunu, genellikle Gümüşhane Merkez, Köse, Şiran ve Kelkit ilçelerinde icra edilmektedir. Bar tavrında oynanan bu oyunda eller belden tutularak oynanmaktadır. Birlik ve beraberliği en güzel anlatan oyunlardan birisi olarak kabul edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 98).

İspir Sallaması

İspir sallaması oyunu horon türü bir oyun olup 9/8 ölçüsüne sahiptir. Gümüşhane'nin her ilçesinde oynanan oyun üç figürden oluşmaktadır. Birinci figürde eller aşağıdan tutulduktan sonra sağa sola sallanarak oynanırken ikinci figürde ise eller ayaklarla birlikte ön tarafa doğru vurulur. Üçüncü figürde ise eller vurularak soldan kendi eksenini etrafında oyuncuları dönmektedir. Ayrıca eller vurulurken yüz hizasında ya

da yüz hizasının alt kısmında vurulur (Ülker vd., 2011f: 99).

Karatavuk - Arpa Çayırı

Karatavuk oyunu, arpa çayırı ismiyle de anılmaktadır. Gümüşhane yöresinde nadir olarak oynanan oyunlar arasındadır. Halay türünde olan oyun 4/4 ölçüdedir. Tek figürlük bir oyun olan karatavuk oyunu ellerin aşağıdan tutulmasıyla oynanmaktadır. Yavaş bir şekilde oynanan oyun genellikle erkekler tarafından oynatılmaktadır (Ülker vd., 2011f: 100).

Karabet - Karabit - Garabet - Karakız - Köstek Barı

Karabet oyunu, karabit, garabet, karakız ve köstek barı ismiyle de bilinmektedir. Fakat Gümüşhane genelinde yoğun olarak karabet adıyla anılmaktadır. 4/4 ölçüsüne sahip oyun bar tavrıyla oynanan bir oyunlar arasındadır. Oyunda eller aşağıdan tutulduğu gibi omuzlardan tutularak ta oynanmaktadır. Gümüşhane yöresinin hemen hemen bütün bölgelerinde oynanan bir oyundur. Karabet oyunu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm sayarak ve yavaş oynanırken ikinci bölümde hızlanılır ve oyuncular uzun adımlarla mesafe alacak şekilde oynamaktadır. Oyunun ezgisiyle söylenen “Oy karabit, karabit/ Al da beni yara git”.” şeklinde başlayan türkü sözleri de bulunmaktadır (Ülker vd., 2011f: 101).

Karşılama - Belkırma

2/4 ölçüsüne sahip bel kırma ismiyle de bilinen ve halay tavrıyla oynanan oyun Gümüşhane ili genelinde yaygın bir şekilde oynanan oyunlar arasındadır. Oyunda ellerin aşağıdan tutulması şeklinde oynanıldığı gibi omuzlardan tutulması şeklinde de oynanmaktadır. Oyun iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm yerinde sayarak yavaş oynanırken, ikinci bölümde uzun adımlarla mesafe alınması için oyun hızlanır (Ülker vd., 2011f: 102).

Kasap

Kasap ismiyle bilinen bu oyun, klasik kasap halayıdır. 4/4 ölçüsüyle oynanan oyun genellikle yaşlılar tarafından bilinmekte ve oynamaktadır. Oyun Gümüşhane Merkezinde sıkça oynanan oyunlar arasındadır. Oyunda eller aşağıdan tutulduğu gibi ağırlıklı olarak omuzların sallanması şeklinde de oynanmaktadır. Oyun iki aşamalıdır. Birinci aşamada yerinde iki yana salınmayla başlar ikinci aşamada ise daha büyük adımlarla hızlı bir şekilde oynanır (Ülker vd., 2011f: 103).

Kavurma Koydum Tasa

Kavurma koydum tasa türküsünün ezgisi ile birlikte oynanan serbest türde bir oyundur. “Köçek” ya da “fıdık” isimleriyle de bilinmektedir. Genellikle doğaçlama şeklinde oynanmaktadır. Oyunda eller serbesttir ve parmaklar şakırdatarak oynanır. Bu oyun öncesinde “haydi bir fıdık oynayalım” diyerek oyuna başlanılır. 6/8 ölçüsüyle oynanan oyunda erkekler davul zurna eşliğinde kadınlar ise def eşliğinde türküyü söyleyerek oynamaktadır (Ülker vd., 2011f: 104).

Kavurma koydum tasa ağam yar paşam yar
Doldurdum basa basa di gel gel
Benim yârim çok güzel ağam yar paşam yar
Birazcık boydan kısa di gel gel
Haydi, haydi hopla gel di gel gel
Fistanını topla gel di gel gel
Kavurmanın kurusu ağam yar paşam yar
Geçti kızlar sürüsü di gel gel
Geçenler sizin olsun ağam yar paşam yar
Yaktı beni birisi di gel gel
Haydi, haydi hopla gel di gel gel
Fistanını topla gel di gel gel

Kiremit Bacaları

Kiremit bacaları oyunu horon-bar karışımı bir oyun olup 5/8 ölçüye sahiptir. Oyun dizden kırma oyununa benzemekle birlikte gerek ezgisi gerekse adım atma biçimi noktasında dizden kırma oyunundan farklılaşmaktadır. Oyunda erkekler davul-zurna eşliğinde türkünün ezgisiyle oyunu oynarken kadınlarda ise birisi defle türküyü söylerken, diğer kadınlar da türkü eşliğinde oyunu oynamaktadır. Oyun ellerin aşağı bölgede tutulması şeklinde başlarken ikinci kısımda eller alışı yapılı ve ardından oyun tekrar birinci bölüme dönerek devam etmektedir (Ülker vd., 2011f: 105).

Kiremit bacaları canım
Geydim alacaları canım
Sevmeyin gelinleri canım
Darılır kocaları canım
Bahçeyi belliyorlar canım

Gülünü elliyorlar canım
Bu ne şirin şehirdir canım
Sevmeden söylüyorlar canım

Koçari - Koçari - Koçani

Koçari oyunu bazı köylerde koçari, koçani olarakta bilinmektedir. Koçari oyunu 4/4 ölçüsünde halay türü bir oyundur. Bu oyunda eller aşağıdan tutularak oynanmaktadır. İki aşamalı olan oyunda birinci aşama yavaş başlar ve kısa adımlarla devam edilir. İkinci aşamada ise adımlar daha büyük atılarak hızlanılır. Gümüşhane'nin genelinde oynanan bu oyun erkeklerin ve kadınlar tarafından oynanabilmektedir (Ülker vd., 2011f: 106).

Fındık serdim harmana naninnim koçarri
Hep karıştı samana naninnim koçarri
Tump üstünde beklerim naninnim koçarri
Vay benim emeklerim naninnim koçarri?

Köroğlu Bağları - Köroğlu Zeybeği

Köroğlu bağları oyunu bazı köylerde Köroğlu Zeybeği olarak da bilinmektedir. Köroğlu efsanesinden esinlenen bu oyun doğaçlama oynanmaktadır. Türkü söylenerek erkekler tarafından oynanan oyuna davul zurna eşlik etmektedir. Türkü söyleme anlarında davul zurna durur ve oynayan kişilerden birisi Köroğlu türküsünü söyleyerek oyuna devam eder (Ülker vd., 2011f: 107).

Ben bir köroğluyam, dağda gezinirem,(2)/
Esen Rüzgârlardan, şüphe sezirem. (2)
Vururum topuzu, başın eğerem.(2) Kırat beni çamlı bel'e yetiştir.
Köroğlu geliyor hinden yemen den (2),
Gözleri görmüyor tozdan dumandan (2)
Ver yolun harcını gel geç buradan(2),
Kırat beni çamlı bel'e yetiştir.

Köşk Altı

Horon türünde 5/8 ölçüsünde oynanan oyun Gümüşhane yöresinin bütün ilçelerinde tek figürlük oynanan bir oyun türüdür. Sert bir tavırla ve ellerin aşağı

bölgede tutulması şeklinde oynanmaktadır. Oyun hem erkekler hem de ve kadınlar tarafından oynanan bir oyun türüdür. Kadınlar tarafından sözlerini söyleyerek def eşliğinde oynanırken, erkekler tarafından davul zurna ile birlikte icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 108).

Kürdün Kızı - Kürt Kızı

Kürdün kızı oyunu bazı köylerde Kürt kızı olarak da bilinmektedir. Oyun Halay türü bir oyun olup 4/4 ölçüsündedir. Oyun hem erkekler hem de ve kadınlar tarafından eller aşağıdan tutularak oynanan bir oyundur. Türkü sözleri söylenerek oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 109).

Vardım baktım bacasına
Döşek sermiş kocasına
Hele hele kürdün kızı
Sen allar giy ben kırmızı
Çıkalım dağlar başına
Sen gülü topla ben nergisi
Kürdün kızı inek sagar
İnek de tepmiş dizini ovar
Hele hele kürdün kızı
Sen allar giy ben kırmızı
Çıkalım dağlar başına
Sen gülü topla ben nergisi
Kürdün kızı süt pişirir
Sütünde kaymağın taşırır
Hele hele kurban kürdün kızı
Sen allar giy ben kırmızı
Çıkalım dağlar başına
Sen gülü topla ben nergisi

Lâzutlar

Lâzutlar türküsünün ezgisiyle oynanan serbest bir oyun türüdür. Oyun “Köçek” ya da “hıdık” isimleriyle de bilinmektedir. 4/4 ölçüsüyle genellikle doğaçlama oynanmaktadır. Oyunda eller serbesttir ve parmaklar şakırdatılarak oynanır. Bu oyun öncesinde “haydi bir fıdık oynayalım” diyerek oyuna başlanılır. Türkü sözlerinin bir

kısmı aşağıdaki gibidir. Erkekler davul zurna eşliğinde kadınlar ise def eşliğinde türküyü söyleyerek oynamaktadır (Ülker vd., 2011f: 110).

Lâzutlar salkım saçak
Alçak boylusun alçak
Sana derler küçücek
Sen doldur kucak kucak
Lâzutu kavururlar
Yamadan savururlar
Bu nasıl zalim köymüş
Sevmeden ayırırlar.
Lâzut hiç kavrulur mu?
Yamadan savrulur mu?
Seni gâvurun kızı
Sevmeden ayrılır mı?

Lorke - Lorki

Lorke oyunu bilinen, Lorke türküsü eşliğinde oynan halay türü bir oyundur. 4/4 ölçüsünde lorki olarak da bilinen bu oyunda eller aşağıdan tutularak oynanmaktadır. Erkekleri davul zurna eşliğinde kadınlar ise defle türkü söyleyerek oynamaktadır (Ülker vd., 2011f: 111).

Diyarbakir güzel bağlar fadile lorke
Suları buz gibi çağlar hatune lorke
Ali Paşa mahlesinde fadile lorke
Lorke oynar güzel kızlar hatune lorke
Lorke lorke lorke lorke fadile lorke
Lorke lorke lorke lorke hatune lorke
Urfa Diyarbakir Mardin fadile lorke
Akarsular derin derin hatune lorke
Canım oynamak istiyor fadile lorke
Bana da bir mendil verin hatune lorke
Lorke lorke lorke lorke fadile lorke
Lorke lorke lorke lorke hatune lorke

Mavrangel

7/8 ölçüye sahip horon türü oyunlar içerisinde yer alan oyun tek figürlük icra edilmektedir. Oyun Gümüşhane Merkez, Kürtün Şiran ve Torul ilçelerinde icra edilmektedir. Sert tavırlı davul, zurna ve kemençe ile oynanan oyun temponun yükselmesinin ardından sadece davul eşliğinde oynanmaktadır. Mavrangel oyununda bıçak oyununda olduğu gibi temponun yükseldiği sırada iki oyuncunun oyun alanının orta kısmına çıkarak “mican dansı” adı verilen doğaçlama bir oyun sergilerler. Ardından halkaya dönülerek oynamaya devam edilir (Ülker vd., 2011f: 112).

Mektebin Bacaları

Mektebin bacaları, türkü eşliğinde oynanan bir oyundur. Halay türü olan oyun 4/4 ölçüsündedir. Bu oyun eller aşağıdan tutularak oynanmaktadır. Erkekleri davul zurna eşliğinde kadınlar ise defle türkü söyleyerek oynamaktadır (Ülker vd., 2011f: 113).

Mektebin bacaları vay lele lele lele vay lele vay
Ders verir hocaları vay lele lele lele vay lele vay
Kim yârimi överse vay lele lele lele vay lele vay
Odur birincileri vay lele lele lele vay lele vay
Ay doğar bedir Allah vay lele lele lele vay lele vay
Bu sevda nedir Allah vay lele lele lele vay lele vay
Ya benim muradım ver vay lele lele lele vay lele vay
Ya beni öldür Allah vay lele lele lele vay lele vay
Mektebin önü dere vay lele lele lele vay lele vay
Gidiyorum askere vay lele lele lele vay lele vay
Ben askere gidende vay lele lele lele vay lele vay
Bakma sakın ellere vay lele lele lele vay lele vay
Mektebin önü bayır vay lele lele lele vay lele vay
Gülü dikenden ayır vay lele lele lele vay lele vay
Yar Allah'ın seversen vay lele lele lele vay lele vay
Beni ellerden ayır vay lele lele lele vay lele vay

Mektepli - Mektepten Kaçtı - Mektepli Tamzarası

Farklı isimlerle de bilinen bu oyun 9/8 ölçüde ve bar türünde icra edilen oyunlar arasında yer almaktadır. Oyun kolların aşağı tarafta tutulması şeklinde icra edilmektedir. Gümüşhane'nin genelinde yoğun bir şekilde oynanan mektepli oyunu

mektepli erkekler tarafından oynanan bir oyun olarak da kabul edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 114).

Mero - Mari Bar

Mero oyunu, mari bar adıyla da bilinmektedir. Bar türü bir oyun olup 6/8 ölçüsünde kolların aşağıdan tutulması şeklinde oynanmaktadır. Sadece erkelerin oynadığı tek figürlü bir oyun türüdür. Gümüşhane'nin Merkez, Şiran ve Kelkit ilçelerinde icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 115).

Mor Koyun

Mor koyun, halay türünde 4/4 ölçüsünde olan bir oyundur. Bu oyun ellerin aşağıdan tutulması ve halay adımlarıyla oynanmaktadır. Gümüşhane'nin her yerinde erkek ve kadınların türküyü söyleyerek oynadığı gözlenmiştir (Ülker vd., 2011f: 116).

Aman mor koyun meler gelir

Haydi de mor koyun meler gelir

Aman dağları deler gelir

Haydi de dağları deler gelir

Aman hakikatli yâri sev

Haydi de hakikatli yâri sev

Aman uykuyu böler gelir

Haydi de uykuyu böler gelir.

Nesine de aslan yârim nesine

Aman ben yandım cilvesine

Nesine de küçük yavrum nesine

Aman ben yandım işvesine.

Aman mor koyun neşelerde

Haydi de mor koyun neşelerde

Aman gül suyu şişelerde

Haydi de gül suyu şişelerde

Aman eller yârimi almış

Haydi de eller yârimi almış

Aman ben kaldım köşelerde

Haydi de ben kaldım köşelerde.

Nari Kemeñçe

Nari kemeñçe oyunu halay türü bir oyun olup 4/4 ölçüye sahiptir. Oyun kemeñçe eşliğinde oynatılmaktadır. Tek figürlüktür ve daha çok erkekler tarafından oynanmaktadır. Oyunda kollar aşağıdan tutulur ve al aşağısı yoktur. Oyunun en belirgin özelliği halay tavrıyla ve kemeñçeyle oynanmasıdır. Gümüşhane'nin Merkez, Torul ve Kürtün ilçelerinde oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 117).

Papuri

Papuri oyunu 10/8 ölçüsünde, horon türü olan bir oyundur. Oyun genellikle erkekler tarafından oynanmaktadır. Oyunda eller aşağıdan tutularak oynanır ve al aşağısı yoktur. Oyunun tavrında olabildiğince dik durmak esastır (Ülker vd., 2011f: 118).

Peştamalin Bağları

Peştamalin bağları oyunu 4/4 ölçüsünde oynanan halay türü bir oyundur. Oyun eller aşağıdan tutularak icra edilirken hem erkekler hem de kadınlar tarafından oynanır. Oyunu erkekler davul zurna ya da kemeñçe eşliğinde oynarken kadınlar da def eşliğinde türkü söyleyerek oynarlar. Peştamalin bağları oyunu özellikle Torul ilçesinde kemeñçe eşliğinde de oynanmaktadır. Bunun yanı sıra Gümüşhane Merkez ilçe, Kürtün ilçelerinde de oynandığı gözlenmiştir (Ülker vd., 2011f: 119).

Peştemalin bağları da
Duman aldı dağları
Nere koydun gidirsen de
Geldi murat ayları
Çiğ yumurta pişermi de
Pişer yere düşer mi?
On beşime girmeden de
Bene nikâh düşer mi?
Yumurtanın sarısı da
Yere düştü yarısı
Oğlan askere giden de
Ağlaşır nişanlısı

Sallanma - Sallatma - Sallama

Bar türünde 9/8 ölçüye sahip bir oyun türü olup sallatma, sallama ve sallanma isimleriyle de bilinmektedir. Üç bölümlü bir oyun olan sallanma oyunu davul ve zurna eşliğinde oynanırken oyunun başlangıç aşamasında eller aşağıdan tutularak başlanılır. Birinci bölüm yavaş ve yerinde kalarak oynanır. İkinci bölümde oyun tempolu ve hızlı bir şekilde oynanır. Üçüncü bölümde ise öncelikle eller vurulur ve ardından eller belden tutularak sıra halinde oynanır ve ardından tekrar birinci bölüme dönülür (Ülker vd., 2011f: 120).

Şarhoş Barı

Sarhoş barı oyunu bar türü bir oyun olup 10/8 ölçüsünde davul ve zurna eşliğinde oynanmaktadır. İki aşamalı bir oyundur ve oyunun başlangıç aşamasında eller aşağıda tutulur ve yerinde sayarak yavaş olarak oynanır. İkinci aşamasında ise oyun hızlanır ve nara atılarak, sarhoş taklidi yapılarak eğilip kalkılarak oynanır. Son aşamada tekrar birinci kısma dönülür. Gümüşhane'nin Merkez, Köse, Şiran ve Kelkit ilçelerinde yaygın olarak icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 121).

Sarı Kız - Sürütme Barı

Bir diğer ismi sürütme barı olan oyun bar türünde icra edilen oyunlar arasında yer almaktadır. Davul ve zurna kullanılarak 5/8 ölçüsünde oynanmaktadır, Gümüşhane yöresinin birçok yerinde icra edilen oyunlar arasındadır (Ülker vd., 2011f: 122).

Sarı kızın ayağında yemeni
Sarı kız dediğin bir ince kızdır
Yaz gelince gezer çayır çimeni
Babası bezirgân giydiği bezdir
Aman aman sarı kız
Aman aman sarı kız
Yandım aman sarı kız
Yandım aman sarı kız

Sıksara - Sıksaray - Laz Horonu - Sera - Titretme

Oyun türleri içerisinde horon türünün temel oyunu olarak kabul edilen sıksara oyunu yörede en yaygın olarak oynana horon türüdür. 7/16 ölçüsünde olan sıksara oyunu, sıksaray, laz horonu, sera ve titretme gibi isimleriyle de bilinmektedir. Sıksara

oyunu davul-zurna, tulum ya da kemençe eşliğinde oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 123).

Haburadan aşağı	HA burası neresi
Ben inmezdim inmezdim	Bura limon deresi
Kucağında can versem	Emsem doyurmaz beni
Ben kuran istemezdim	Memenin bir tanesi

Haburası aşağı	İndim dereye durdum
Çamur belden yukarı	Tüfeğime pul vurdum
Yine horonu düzdü	Ha o köyün içinde
Gümüşhane uşağı	Ben bir kıza vuruldum

Sorda Diki

Adını merkez ilçeye bağlı bulunan bir semitten alan oyun, Gümüşhane İlının merkez, Kürtün ve Torul ilçelerinde yoğun bir şekilde icra edilen horon türü oyunlar arasındadır. Oyuncuların ellerinin aşağı tarafta tutması şeklinde başlayan oyun hem erkekler hem de kadınlar tarafından oynanmaktadır. Ayrıca bazı bölgelerde kadın ve erkekler tarafından ayrı bir şekilde oynandığı gibi birlikte oynandığı da bilinmektedir. Oyun genellikle davul zurna eşliğinde oynanmasına karşın bazı bölgelerde davul-zurna, tulum ya da kemençe eşliğinde de icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 125).

Sürmeli

Sürmeli oyunu Gümüşhane merkez, Kelkit, Şiran ve Köse ilçelerinde oynanan halay türü oyunlardandır. Ellerin aşağıdan tutulması şeklinde oynanmaktadır. Erkek ve kadınlar tarafından ayrı ayrı oynandığı gibi birlikte oynandığı da görülmektedir. Oyuna davul ve zurna eşlik ederken kadınlar tarafından sürmeli türküsünün söylenmesi şeklinde de oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 126).

Kalenin burcu muyam (ben bilmem ayırmıyam)
Dil bilmez Gürcü müyem (elleri kınalı)
Felek evin yıkılsın (ben bilmem ayırmıyam)
Ben çirkin harcımıyam (elleri kınalı)
Vay sürmeli sürmeli (ben bilmem ayırmıyam)

Severken sevilmeli (elleri kınalı)
Kaleden indim iniş (ben bilmem ayrıımıyam)
Mendilim dolu yemiş (elleri kınalı)
Yâre saldım yememiş (ben bilmem ayrıımıyam)
Kendisi gelsin demiş (elleri kınalı)
Vay sürmeli sürmeli (ben bilmem ayrıımıyam)
Severken sevilmeli (elleri kınalı)

Şeyranize

Horon türünde Gümüşhane merkez, Kürtün ve Torul ilçelerinde oynanan oyunlar arasındadır. Özellikle sıksara oyununa benzer özellikler göstermesine rağmen kendine has özellikleri bulunmaktadır. Şeyranize oyunu, ellerin aşağıdan tutulmasıyla erkek ve kadınlar tarafından ayrı ayrı oynandığı gibi birlikte oynandığı da bilinmektedir. Şeyranize oyunu davul zurna tulum ya da kemençe eşliğinde oynanır ve ağırlıklı olarak kemençe eşliğinde oynandığı için oyunun ismi şeyranize kemençe olarak da bilinmektedir (Ülker vd., 2011f: 127).

Şiro - Ankara Şirosu - Arap Şirosu - Ağır Şirro

Şiro oyunu Ankara Şirosu, Arap Şirosu, Ağır Şiro gibi adlarla da bilinmektedir. Gümüşhane merkez, Kelkit, Şiran ve Köse ilçelerinde oynanan halay türü oyunlar arasındadır. Oyun ellerin aşağıdan tutulmasıyla erkek ve kadınlar tarafından ayrı ayrı oynandığı gibi birlikte oynandığı da bilinmektedir (Ülker vd., 2011f: 128).

Tamzara

9/8 ölçüde ve bar türünde oynanan bu oyun icrasında davul ve zurna eşlik etmektedir. Oyuna ait bir türkü olmasına karşın oyun kendi türküsü ile değil türküye ait ezginin davul ve zurna eşliğinde çalınmasıyla icra edilmektedir. Oyun özellikle Gümüşhane'nin merkez, Köse, Şiran ve Kelkit ilçelerinde yaygın bir şekilde erkekler tarafından oynanan bir oyundur (Ülker vd., 2011f: 129).

Tamzaradan taş gelir
Ela gözden yaş gelir
Leli leli tamzara
Neni balam tamzara

Tamzaranın tandırları
Nede beyaz baldırları
Leli leli tamzara
Neni balam tamzara”

Tavuk Barı - Topal Tavuk - Karatavuk - Kör Tavuk

Tavuk barı oyunu, topal tavuk, karatavuk ve kör tavuk isimleriyle de bilinmektedir. Bar türü bir oyundur ve 10/8 ölçüsünde oynanmaktadır. Oyun davul ve zurna eşliğinde iki aşamadan oluşacak şekilde oynanır. Birinci aşaması ellerin aşağıdan tutularak ayakta oynanması, ikinci aşaması ise çökerek oynanması şeklindedir. Oyunun çökerek oynanması durumunda tavuk taklidi yapıldığından dolayı tavuk barı ismiyle anılmaktadır. Tavuk barı, erkekler tarafından oynanan bir oyun olup daha çok Gümüşhane'nin merkez, Köse, Şiran ve Kelkit İlçelerinde yaygın bir şekilde icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 130).

Temirağa - Temurağa Barı - Timurağa - Can Temer

Temirağa oyunu, Temurağa Barı, Timurağa ve Can Temer isimleriyle de bilinmektedir. Bar türünde bir oyun olup 2/4 ölçüsüne sahiptir. Temirağa oyunu davul zurna eşliğinde sadece erkekler tarafından oynanan bir oyun türüdür. Genellikle Gümüşhane'nin merkez, Köse, Şiran ve Kelkit İlçelerinde yaygın bir şekilde icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 131).

Kaleden kaleye şahin uçurdum
Ah ile vah ile ömür geçirdim
Yâre şeker ezdim şerbet içirdim
Can temür ağada yan temür ağa
Bir ayaküstüne dön Temür Ağa

Kalenin kapısı demir değimli?
Demiri eriten kömür değimli?
Güzeli sarması ömür değimli?
Can temür ağada yan temür ağa
Bir ayaküstüne dön Temür Ağa

Kaleden kaleye ben gördüm onu
Atlastan şalvarı mavidir donu

El âlem bilir ki ben sevdim onu
Can temür ağada yan temür ağa
Bir ayaküstüne dön Temür Ağa?"

Tillora - Tilla

Tillara adıyla da bilinen oyun bar türünde 9/8 ölçüye sahip bir oyun türüdür. Oyun davul zurna eşliğinde sadece erkekler tarafından oynanan bir oyun türüdür. Genellikle Gümüşhane'nin merkez, Köse, Şiran ve Kelkit ilçelerinde yaygın bir şekilde icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 132).

Tulum - Nadide Tulum

Tulum oyunu, nadide tulum ismiyle de bilinmektedir. Halay türünde bir oyun olup 6/8 ölçüsüne sahiptir. Tulum oyunu davul zurna eşliğinde icra edilmektedir. Oyuna ait bir türkü olmasına karşın oyun kendi türküsü ile değil türküye ait ezginin davul ve zurna eşliğinde çalınmasıyla icra edilmektedir. Erkekler tarafından oynanan bu oyun Gümüşhane'nin merkez, Köse, Şiran ve Kelkit ilçelerinde yaygın bir şekilde icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 133).

Oy Recep vay recep
Düşüp de geberecek
Anam dedi sığırları çıkarmasın
Babam seni dövecek

Turnalar

Turnalar oyunu, halay türü bir oyundur ve 5/8 ölçüye sahiptir. Turnalar oyunu davul zurnayla eşliğinde, ellerin aşağıdan tutulmasıyla oynamaktadır. Oyunun kendine özgü bir türküsü de bulunmaktadır. Kadınlar türkü eşliğinde defle turnalar oyununu oynarlar. Gümüşhane'nin merkez, Köse, Şiran ve Kelkit ilçelerinde yaygın bir şekilde icra edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 134).

Bir çift turna gelir yolda yorulmuş
Şahın vurmuş kanadından kırılmış
Turnalar turnalar telli turnalar
Benden yâre selam söylen turnalar

Çekilir havaya dökülür teller
İncitme turnamı boş kalır göller
Kurusun o yâre sarılan kollar
Turnalar turnalar telli turnalar

Bir bölük iki bölük üç bölük turna
Gel sarıl boynuma almazsan alma

Bir bölük iki bölük üç bölük turna
Gel sarıl boynuma almazsan alma

Üç ayak

Gümüşhane merkez, Kürtün ve Torul ilçelerinde icra edilen horon türü oyunlar arasındadır. Horon türünde bir oyun olmasına rağmen düşük metronom hızında oynanmaktadır. Üçayak oyunu, ellerin aşağıdan tutulmasıyla erkek ve kadınlar tarafından hem ayrı ayrı hem de bir arada olacak şekilde de oynanmaktadır. Üçayak oyununda ağırlıklı olarak davul zurna kullanılırken bunun yanında tulum veya kemençe de kullanılmaktadır (Ülker vd., 2011f: 135).

Veysel Barı

2/4 ölçüsünde ve bar türünde yer alan bir oyun türüdür. Oyun davul zurna eşliğinde erkekler tarafından oynanan oyunlar arasında bulunmaktadır. Veysel barı oyunu Gümüşhane'nin merkez, Köse, Şiran ve Kelkit ilçelerinde yaygın bir şekilde icra edilmektedir. Oyunda eller aşağı taraftan tutulabildiği gibi omuzdan tutma şeklinde de oynanabilmektedir (Ülker vd., 2011f: 136).

Yaylara

Yaylara oyunu halay türü bir oyun olup genellikle Yaylalar türküsü eşliğinde oynanmaktadır. Oyun kadın ve erkekler tarafından oynanan 4/4 ölçüye sahip oyunlar arasında bulunmaktadır (Ülker vd., 2011f: 137).

Ay akşamdan ışıktır
Yaylalar yaylalar
Yüküm şimşir kaşığıdır
Dilo dilo yaylalar

Komşu kızını zapt eyle
Yaylalar yaylalar
Bizim oğlan âşıktır
Dilo dilo yaylalar

Ay akşamdan aş da gel
Yaylalar yaylalar

Cılga yola düş de gel
Dilo dilo yaylalar

Sen git de ablan gelsin
Yaylalar yaylalar
Duramıram yalnız
Dilo dilo yaylalar

Yılan Barı - Yılanın İncesi - Gelin Göveği Barı - Yılan İnceden Öter

Oyun gelin göveği barı, yılan inceden öter, yılanın incesi isimleriyle de yörede bilinmektedir. 10/8 ölçüsünde davul zurna eşliğinde bar türünde oynanan bir oyundur. Yılan barı oyunu sadece erkekler tarafından oynanan bir oyun olup özellikle yörenin merkez, Köse, Şiran ve Kelkit ilçelerinde daha yoğun oynanmaktadır (Ülker vd., 2011f: 138).

5.3.Gümüşhane Yöresinde Halk Oyunlarının İcra Ortamları

Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi Gümüşhane yöresinde de halk oyunları genellikle düğün ve şenliklerde, asker uğurlamalarında, özel eğlence ve toplantılarda oynanmaktadır. Halk oyunları özellikle Gümüşhane'de erkekler arasında yapılan herfene-elfene adı verilen eğlencelerin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul edilmektedir. Halk oyunlarının oynandığı yerler arasında evlerin avluları, açık alanlar, düz yeşil veya toprak zeminler ve mahalle araları kullanılmaktadır. Bu durum köylerde ise genellikle hasat zamanı sonrası harman yeri olarak kullanılan alanlar tercih edilmektedir. Kış mevsiminde ise genellikle bu oyunların icra yerleri olarak köy odaları kabul kullanılmaktadır. Bu geleneksel icra ortamlarında seyirciler oyunlara iştirak edebilirken oyunların oynanış sırası, oyuncuların birbirleri ile ilişkisi, çalgıcılarla olan ilişkisi tamamen doğal ve geleneksel örf ve adetlere uygun bir biçimde olmaktadır.

Halk oyunlarının geleneksel icra ortamları ve icraları dışında günümüzde çok yaygın olan okul, dernek, vakıf vb. kurum kuruluşlarda kültürel etkinlik adı altında oluşturulan halk oyunları ekipleri bulunmaktadır. Bu ekiplerde, bir halkoyunları eğiticiyi oyunculara oyunları kendi kabul ve tavrıyla öğretirken öğretilen oyunlar için sınırları belirlenmiş ve özel olarak düzenlenmiş sahneler oluşturulmaktadır.

6.DİK - DİZDEN KIRMA - URUM DİKİ - VASİLİN DİKİ OYUNU

Gümüşhane yöresinde oynanan halk oyunlarının sayısı oldukça fazla olmasına karşın yörede son zamanlarda bazı oyunların diğer oyunlara nazaran daha fazla icra edildiği tespit edilmiştir. Özellikle dizden kırma, urum tiki, sarıkız, hoş bilezik, Temur ağa, karabit, şiro, sarhoş ban, iki ayak, hava hatun, sıksara gibi oyunlar yörede en sık oynanan oyunlardandır. Halk oyunları yöre genelinde özellikle düğünler olmak üzere kına, asker uğurlamaları ve şenliklerde sıklıkla oynanmaktadır. Oyunlar açık ve kapalı alanlarda icra edilirken açık alanlar da daha çok erkekler tarafından kullanılırken kapalı alanlarda ise kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Davul ve zurna oyunların vazgeçilmez çalgıları olsa da bazı bölgelerde yöresel çalgılarda kullanılmaktadır.

Bölgede oynanan halk oyunlarını içerisinde yöreye ait yerli motifleri ifade edebilen yegâne oyunların başında dizden kırma oyunu gelmektedir. Öyle ki Gümüşhane yöresinde düzenlenen birçok düğün, kına, şenlik ve tören gibi etkinliklere bar tavrıyla ve horon ezgisiyle oynanan dizden kırma oyunu ile başlamak adet haline gelmiştir. Oyun Gümüşhane yöresine ait diğer ilçe ve köylerde dik, dizden kırma, urum diki ve vasilin diki adlarıyla da bilinmektedir. Dizden kırma oyununun hikâyesini incelediğimizde oyunun adını savaşlarda mücadele eden askerlerin karşılıklı olarak süngüleşmesi hareketinden aldığı düşünülmektedir. Yöre açısından son derece önemli bir yere sahip olan oyun için bölgede yaşayan halk arasında bu oyunu kim güzel oynarsa “kızların onu beğeneceği” şeklinde anlayış benimsenmiştir (Ülker vd., 2011f: 83). Hatta bu anlayışı doğrulayan oyuna ait bir de türkü bulunmaktadır;

Dizden kırma horonu
Kimden öğrendin onu
O rahmetli babamdan
Harpte öğrendim onu.

Dizden kırma oyununun geleneksel yapısı incelendiğinde oyunun horon türünde 5/8 ölçüye sahip bir oyun türü olduğu görülmektedir. Oyun hem kapalı hem de açık alanlarda özellikle bayram, düğün, kına gecesi, şenlik gibi etkinliklerde oynanan oyunlar arasında bulunmaktadır. Oyun hem erkekler hem de kadınlar tarafından yarım daire ve düz sıra şeklinde oynanmaktadır. Oynanış biçimi olarak ellerin aşağıda tutulması şeklinde başlayan oyun ilerleyen aşamalarda alaşağı hareketini yapmak üzere

ellerin yukarıya doğru kaldırılır ve üç defa tekrarlanmasının ardından oyun tekrar aşağıda ellerin tutulmasıyla devam etmektedir. Oyun aşağıdaki hareketinin ardından çökme figürü ile devam eder ve bu harekette üç defa tekrarlanır. Ardından eller yeniden aşağıda bulunacak biçimde tutularak oyun devam ettirilir. Dizden kırma bu anlamda Gümüşhane yöresindeki oyun karakteristiğini en güzel şekilde yansıtan oyun örneği olarak kabul edilmektedir (Ülker vd., 2011f: 83).

Oyunun doğru ve estetik bir biçimde oynatılması dizden kırma oyununun dizilişindeki temel belirleyici unsur olarak kabul edilmektedir. Oyunun en önemli kişisi ekip başı olarak kabul edilir. Bundan dolayı dizden kırma oyununu en iyi oynadığı kabul edilen kişi ekip başında bulunurken oyun deneyimi az olan oyuncular ekibin sonuna doğru sıralanmaktadır. Diğer birçok halk oyununda olduğu gibi dizden kırma oyununda da oyunu en iyi oynadığı kabul edilen kişi ekip başında oyuna başlar. Ekip başının yapmış olduğu işitsel komut güçlü bir nida ile diğer oyunculara duyurulur ve oyunun en önemli ve bilindik aksesuarı olan mendil ekip başına verilir. Ekip başı oyun içerisinde oyun düzeni, ritim ve figürlerin doğru ve estetik bir biçimde icra edilerek sürdürülmesinde sorumlu olan kişi olarak kabul edilmektedir.

Oyun içerisinde ekip başının jest, mimik ve hareketler vasıtasıyla vermiş olduğu komutlar oyunun ahenginin sağlanması, oyunun başlayıp bitirilmesi ve figür değiştirme gibi komutlar oyunda birlikteliğin sağlanması için en önemli unsurlar olarak bilinmektedir. Oyun içerisinde ekip başına geçme ekip başını değiştirme gibi durumlar töresel bir disiplin ile yapılmaktadır. Bu anlamda ekip başında bulunan oyuncu kendisi yerini başka bir oyuncuya bırakmadığı sürece mendil elinden alınmaz ve önüne geçilmez.

Dizden kırma oyunu oynanma geleneği içerisinde bar tavrında oynanan bir oyun türüdür. Oyunda kullanılan çalgılar incelendiğinde ise daha çok üflemler, vurmalar ve yaylı çalgıların kullanıldığı tespit edilmiştir. Oyunda kullanılan müzikler de 5 zamanlı, Re kararında ve 315 metronom hızına sahiptir. Yörede oynanan diğer halk oyunlarında olduğu gibi dizden kırma oyununun yapısını oluşturan temel unsurlar bulunmaktadır. Bunlar arasında oyunun temelini oluşturan en küçük hareket birimi olan ayak veya motifler, yine motif ve ayak yapısına dayalı olan vücut devinimleri ve oyuna ait motiflerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan “figür” veya “adım” sayılabilir. Dizden kırma oyununda ayakların ve dizlerin birbirlerini takip etmesi tesadüfi bir sıralama şeklinde değil oyun geleneğinin belirlediği motifin ortaya konulması için belirli formlar meydana getirmektedir. Bu anlamda oyunda bacakların dizden kırılarak öne atılması formu tamamlayıcı ve ona adını verecek kadar karakterize edici bir yapıya sahiptir. Bu

hareketlerin gelişerek mükemmel formlara ulaşması nesillerin hareket geleneğini kavrayarak benimsemesi sonucu mümkün olmuştur.

Dizden kırma oyununun oyun karakteristiği incelendiğinde ise oyunun on sayı diliminde oynanan bir oyun türü olduğu tespit edilmiştir. Oyun iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ayak ve dizlerin kullanıldığı bölüm, ikinci bölüm ise ellerin ve kolların kullanıldığı al aşağısının yapıldığı bölüm. Oyuna sağ adım ile başlanır ve sağ adım ileri atıldıktan sonra sol adım ileri atılır. Sol adım atılırken çark yapılarak dizden kavis verilir ve sol adım öne atılır daha sonra sağ adım sol adımın yanına gelir. Her iki ayak yan yana geldikten sonra önce sağ ayak ile geri adım atılır ve sonrasında sol adım ile geri adım yapılarak sağ adım yanına gelinir. Ardından sağ adım ile olduğu yerde adım atılırken sol adım çekilir ve ileriye atılır devamında sağ adım çekilir ve ileri atılır. Al aşağısının kullanılması bir grup dinamiği olarak ekip başı tarafından oyunun bir bölümünde diğer oyuncuların da anlayabileceği ve görebileceği şekilde sesli ve görsel olarak belirtilir ve oyuncular tarafından icra edilir. Alaşağı hareketi yöresel kimliği göstermesi bakımından son derece önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda ekip başı tarafından alaşağı yapılacağı belirtilir ve oyuncular tarafından her iki kol ileriye ve yukarıya doğru adeta mızrak atar gibi atılır ve kollar yavaşça yukardan aşağıya iner. Bu durum adım hareketleri ile senkronize bir biçimde devam etmektedir. Oyunun hızına ve ritmine ekip başı tarafından karar verilir ve uygulanır. Halk oyunlarında bulunan bir motifin ne kadar çok ayaktan oluşuyorsa estetik ve görsel açıdan o kadar mükemmeldir anlayışını dizden kırma oyunu içinde kullanmak yerinde olacaktır. Dizden kırma oyununa ait temel adımlar aşağıdaki gibidir;

Şekil 7. **1.Adım:** Sağ ayak yere basılır

Şekil 8. **2. Adım:** Sol bacak yukarı çekilir **3. Adım:** Sol ayak öne atılır

Şekil 9. **4. Adım:** Sağ ayak soldaki ayağın yanına gelir

Şekil 10. **5. Adım:** Sağ ayak geri atılır

Şekil 11. **6. Adım:** Sol ayak geri atılarak sağ ayağın yanına gelir

Şekil 12. **7. Adım:** Sağ ayak yere basar sol bacak yukarı çekilir. **8. Adım:** Yukarı çekilen sol ayak öne atılır

Şekil 13. **9. Adım:** Öne atılan sol ayak öne basar. Oyun eller aşağıda başlarken belirli bir ölçüsü olmayan bir zamanda kollar yukarıya kaldırılır ve eller yukarıda devam eder. Ardından aşağıya kısmına geçilir. 3 ölçü aşağıya ayakta ve 3 ölçü çökerek yapıldıktan sonra ayağa kalkılır ve eller aşağıda oyuna devam edilir

Şekil 14. **10. Adım:** Sağ ayak sol ayağın yanına getirilir

Şekil 15. Dizden Kırma Oyunu Notası (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız)

7.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bir milletin yüzyıllar boyu süregelen ortak yaşamından doğmuş maddi ve manevi unsurların, davranış şekillerinin ve ulusal birikimlerinin toplamı olan kültür, yaşayan bir varlık olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda toplumların sahip olduğu maddi ve manevi öğelerin başında gelen dünya görüşü, dil, din, ahlak anlayışı, hukuk, sanat, folklor ve tarih gibi alanlar kültürel birikimin zenginleştirilerek ve geliştirilerek gelecek nesillere aktarılmasında köprü görevi görmektedir. Diğer alanlarda olduğu gibi halk kültürü ve folklor alanında da insanların ve toplumların kendi duygu ve düşüncelerini anlatıp aktarabilmesi dil ögesi kadar oyun fonksiyonu ile olmaktadır. İnsanların ve toplumların duygu ve düşüncelerini hareketler ve dansa ait figürler vasıtasıyla aktarması kültürümüzde önemli bir aktarım metodu olarak uzun dönemlerden itibaren kullanılmaktadır.

“Gümüşhane Yöresinde Oynanan Halk Oyunları ve Dizden Kırma Oyununun Geleneksel Yapısı” adlı tez çalışmamız sonucunda elde edilen en önemli sonuçlardan birisi bu alanla ilgili olarak yapılan akademik çalışmaların oldukça yetersiz oluşudur. Yöreyle ait halk oyunları ile ilgili akademik çalışmaların artarak devam etmesi ve oyunların hem sağlıklı bir şekilde kayıt altına alınması hem de akademik çalışmaların yapılması gerekmektedir. Gümüşhane yöresinde oynanan halk oyunlarını yapısal olarak incelediğimizde oyunların sadece bir tür içerisinde yer almayıp halay, horon ve bar türü içerisinde yer aldığı görülmektedir. Yörede halk oyunları toplumsal birlik ve beraberliği, sevinci, üzüntüyü, cesareti vb. duyguyu ifade eden önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Kelkit vadisi olarakta ifade edilen bölgede halkın yaşam biçimi, coğrafi ve ekonomik şartlar bölge insanının hayatı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışmada yetmiş üç oyun türü incelenmiştir. Bölgenin içerisinde yer aldığı Doğu Karadeniz Bölgesi ve söz konusu Kelkit Vadisi olarak bilinen yörenin zengin bir kültürel mirasa sahip olduğu tespit edilmiştir. Özellikle birçok kadim ulusa sahip olan Kelkit vadisi Medlerden Sümerlere, Hititlerden Perslere, Ruslardan Osmanlı Devletine kadar birçok büyük ulusa ait izler taşımaktadır. İşte sahip olunan bu zengin birikim halk kültürüne ait birçok alanda olduğu gibi halk oyunları alanında da kendisini göstermiştir. Bölgenin zengin bir halk oyunu çeşitliliğine sahip olmasında yörenin bir geçiş güzergâhının da bulunmasının önemli bir yeri bulunmaktadır. Öyle ki sahip olunan bu kültürel çeşitlilik sonucunda bölgede diğer yörelere ait halk oyunları da

oynanmaktadır. Yörenin kendisine has kültürel yapısı sayesinde Anadolu'nun birçok farklı bölgesinde oynanan halk oyunları yörede farklı isimlerle icra edilmektedir.

Ortaya konulan bu çalışma sonucunda yörenin zengin oyun kültürü tarihsel ve coğrafi unsurlar eşliğinde açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun sonucu olarakta yörede ritmik yapıları, melodileri, ezgileri ve motifleri birbirine benzeyen oyun türleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmış ve yörede en fazla kullanılan zaman usulleri dikkate alınmıştır. Bu anlamda yörede genellikle 2, 4, 5, 7, 9 ve 12 li zamanlı ölçüler kullanırken bunlar içerisinde de 5/8'lik, 7/8'lik, 9/8'lik ölçüler daha yaygın olarak kullanılmıştır. Gümüşhane yöresinde yapılan araştırmalar göstermiştir ki anlatılan oyunların birçoğunun her ilçe, köy ve yaylada icra edildiği görülmüştür. Oyunlar bölgeler arasında hareket ve figür farklılığı gösterse de genellikle el tutuşları bakımından serçe parmak tutuş şekli ile oynandıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra bazı bölgelerde ise kol kola omuzlardan tutuş biçimi kullanılarak oyunlar icra edilmektedir.

Gümüşhane yöresinde icra edilen halk oyunlarının sahnelenmesi aşamasındaki en önemli faktör olarak oyuncular kabul edilmektedir. Bu oyunların oynatılmasında yer alan her bir oyuncunun kendi görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Özellikle halay türü oyunlarda yer alan ve ekip başı ve ekip sonu olarak çağrılan poççık, halk oyunlarının icra edilesinde en önemli oyuncuların birisi olarak kabul edilmektedir. Özellikle ekip başı olarak oyunun başına geçen kişi oyunun genel gidişatı ve düzeninin sağlanması noktasında herkes tarafından tanınan ve saygı duyulan bir oyuncunun olmasına dikkat edilmektedir. Bu anlamda Gümüşhane ilinde yer alan hemen hemen bütün oyunlarda ekip başı ve ekip sonu olarak adlandırılan poççık halk oyunların icra edilmesinde önemli bir yere sahiptir.

Yöre oyunları niteliksel olarak incelendiğinde oyunların halay, bar ve horon türünde oyunlar olduğu tespit edilmiştir. Fakat bazı yerleşim yerlerinde bu türlerden bazılarının diğerlerinden daha yaygın olarak oynandığı görülmektedir. Bu anlamda Kürtün ve Torul ilçelerinde daha çok horon oyun türü icra edilirken Köse, Şiran ve Kelkit ilçelerinde ise daha çok bar ve halay türündeki oyunlar ön plana çıkmaktadır.

Yöre oyunları diziliş ve sahne düzeni olarak incelendiğinde ise genel olarak yarım ay ve düz sıra şeklinde olduğu fakat bazı horon ve halay oyunlarında ise daire biçiminde diziliş şeklide de görülmektedir. Bir başka değerlendirme türü olan tutuş biçiminde ise kenetlenerek tutuş, serçe parmaklardan tutuş, avuç içlerinden tutuş omuzdan tutuş gözlemlenmiştir. Yöre oyunlarında ekip başı yönünde (saat yönünün tersine), karşı yönde ve ekip sonu yönünde (saat yönünde) çöküşler sıklıkla kullanılmaktadır. Bütün bu oyun türlerinin yanında halk oyunlarını oynayan oyuncuların birbirlerinden bağımsız

şekilde icra etmiş oldukları oyun türleri de bulunmaktadır. Bunlar arasında bıçak oyunu, hançer barı, dello gibi oyunlar örnek olarak gösterilebilir. Bu tür halk oyunlarında genellikle ritme bağlı kalınarak sağlanan bir senkron söz konusu olmaktadır. Sahip olunan bu özellik derleme çalışmalarında kaynak kişilerin oynadıkları oyunlarda açık bir şekilde kendisini göstermektedir. Hâlbuki yarışma kaygısıyla hareket eden halk oyunları ekipleri; oyun figürlerinden mimiklere kadar oyunun bütün senkronunu sahneye uyarladıkları için kaynak kişilerin oynadığı oyunlarla halk oyunları ekiplerinin oynadığı oyunlar arasında farklılıklar oluşması söz konusu olmuştur. Derleme yapılan her bölgede, ritme bağlı şekilde elde edilen senkronun haricinde her bir oyuncunun kendisine özgü hareket ve figürleri özgür bir şekilde ortaya koyabildiği tespit edilmiştir. Sağlanan bu ortam aynı hareket ve figürün oyuncu sayısı kadar çeşitliliğinin kazanılmasına neden olmuştur.

Oyunların icrası esnasında oyuncuların dizilişindeki temel belirleyici etmen, oyunu doğru ve estetik oynamak şeklinde kabul edilmektedir. Sportif ve sosyal bir etkinlik olarak sergilenen vücut devinimi oyunun tavrını belirleyen en önemli etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, halk oyunlarında oyunu en iyi şekilde oynayan oyuncu ekip başında bulunurken, ekibin son kısımlarına doğru ise oyun tecrübesi az olan oyuncular gelmektedir. Ekip başı halk oyunlarının en önemli oyuncusu olarak kabul edilmekte ve oyunlar icra edilirken bu oyunu en iyi bildiği kabul edilen oyuncu ekip başına geçmektedir. Ekip başı oyuna başlarken nida yapılarak oyunların en önemli aksesuarı olan mendil kendisine verilmektedir. Ekip başı oyunu en estetik, en doğru ve en iyi şekilde icra eden kişi olmasından dolayı halk oyunlarının düzeninden, uyumundan ve figürlerin ritme uygunluğunun sağlanması ve sürdürülmesi noktasında sorumlu olan kişi olarak kabul edilmektedir. Ekip başının eli sıkarak ve ağızla vermiş olduğu komutlar oyuna başlama ve bitirme, figür değiştirme gibi oyun içi birlikteliğin sağlanması noktasında önemli bir görev üstlenmektedir.

Bölgede oyunlar genç yaştan hatta çocukluktan itibaren öğretilmeye ve öğrenilmeye başlanır. Tecrübesiz kişilerin ya da yeni öğrenen çocukların ve ergenlerin oyunun dizilişindeki yeri halk arasında pöçük adı verilen ekip sonu olarak kabul edilmektedir. Yöre genelinde halkoyunları niceliksel olarak değerlendirildiğinde çok sayıda halk oyunu karşımıza çıkmasına rağmen belli başlı oyun türlerinin diğerlerine göre daha sık oynandığı görülmektedir. Örneğin, dizden kırma oyunu başta yer almak üzere sarıkız, hoş bilezik, Temur ağa, karabit, hava hatun, sıksara, şiro, sarhoş ban, iki ayak gibi oyunlar, yöre genelinde en yaygın bir şekilde icra edilen halk oyunu türleri arasındadır.

Yöre ile ilgili bir diğer önemli farklılık ise oyunların belirli bir oynanma sırasının olmamasıdır. Bununla birlikte oyunlar genellikle dizden kırma oyunuyla başlamakta ve sıksara oyunu ile son bulmaktadır. Söz konusu iki oyun arasında icra edilen oyunların sırası her ne kadar metronomu düşüklüğünden metronom yüksekliğine doğru olmasına rağmen iki oyun arasındaki oyunların sıralaması oyuncular tarafından belirlenmektedir.

Gümüşhane yöresinde oynanan halk oyunlarında kadınlar ve erkekler tarafından kullanılan kıyafetler şu şekildedir,

Kadın kıyafetlerinde;

Üçetek: Koton kadife üzerine gümüş sim kordone işlemeli olarak yapılır, Üç etek istenilen renkte olabilmektedir.

Gömlek: ipek krep saten, kumaştan yapılmaktadır. Orijinali ipek kumaştır

Etek: İpek krep saten, pileli etek olarak yapılır diz altında olacak şekilde boy verilir.

Şalvar (Tuman): Desenli viskoz kumaştan yapılan tuman ve bunun yanında saten kumaştan yapılan şalvarlar da vardır.

Kuşak: Yöresel acem kuşağı olarak bilinmektedir. Kuşağın ebatları bölgeden bölgeye farklı ebatlarda yapılabilmektedir.

Peştamal: İpekli yöresel desen kullanılırken, Gümüşhane'nin yöresel peştamalı bordo beyaz renkte, dikine çizgili ve çizgi genişliği 5 cm'den oluşmaktadır.

Çorap: Yun üzerine el işi olan çoraplar diz üstüne çıkacak kadar uzunlukta olmalıdır. Çoraplar sade dokunduğu gibi dokunduktan sonra üzeri renkli işlemlerde yapılan çeşitleri bulunmaktadır.

Kemer: Gümüş kaplamalı, taşlı kemerlerden oluşmaktadır. Gümüş kemer lokmalar halinde bir birine ekli olarak imal edilmektedir.

Başörtü: El işi firkete oyalı olan başörtüsünün yanında beyaz pullu olan başörtüleri de mevcuttur.

Başlık: Keçe külah üzerine, gümüş kaplamalı bakır kakma işli tepelikli ve yanaklıkları olan gümüş paraların takılı olduğu başlıktır.

Kolon Bağı: El işi çarpana saçaklı olabildiği gibi ucu düz veya püsküllü olan türleri de kullanılmaktadır.

Kolye: Gümüş kaplamalı bol miktarda gümüş takıların takıldığı kolyelerdir.

Ayakkabı: Deri kösele yöresel kalıp olarak üretilmektedir.

Erkek kıyafetlerinde ise;

Yelek: Gabardin kumaştan, el işi örme düğme, yöresel kalıp ve motifli olarak yapılmış yöreye uygun kaytanlarla da şekil verilmiştir.

Zıpkı: Gabardin kumaştan, yöresel kalıp ve örme harçlı yapılmakta olup ayrıca külot pantolon tarzı kıyafetlerde kullanılabilir.

Gömlek: Poplin kumaştan, hâkim yaka ve manşetli olarak yapılmıştır.

Başlık: El işi dövme keçe börk gugul kullanılmakta olduğu gibi kuzey tarafında kullanılan kukuletalar da bulunmaktadır.

Dolak: İpekli ahmediye dolaklarda nadiren olsa da fes kullanıldığında tercih edilmektedir.

Kuşak: Yöresel İsmailiye şal kuşak büyük boy olarak kullanılmaktadır. Kuzey tarafında ve merkez ilçede kuşak üzerine takılan silahlık gibi duran ve kese amacıyla da kullanılan geniş derinden yapılan kemerler takıldığı da görülmüştür.

Hamayıl: Bakır kakma işlemeli hamayıl takıldığı ve pazıbent de takan toplulukların var olduğu görülmüştür.

Köstek: El işi zincirli köstek, kullanılmış ve köstek 'in bir ucunun kuşağa ya da deri kemerin içine sokulduğu görülmüştür.

Çorap: El işi yün çoraplar giyilmektedir. Derlemelerde var olan kıl çorapları hiç kullanmadıkları görülmüştür.

Ayakkabı: Deri kösele yöresel kalıplı ayakkabılar kullanan topluluklar, ayrıca tozluk olarak tabir edilen ve eskiden kuzey tarafında var olan bir parça da kullanmaktadır.

Sonuç olarak ortaya konulan bu çalışma ile Kelkit Vadisi olarak bilinen yörede kültürel hazinemizin en önemli unsurlarından birisi olan halk oyunları ve bu oyunlara ait kültürel ve sosyal yaşamın kayıt altına alınarak gelecek nesillere aktarılması ve bu alanda yapılacak olan bilimsel ve akademik çalışmalara ışık tutmaya çalışılmıştır. Bu noktada halk oyunlarının sosyal ve kültürel birer etkinlik olmasının yanında sportif bir faaliyet ve rekreasyon etkinliği olarakta değerlendirilmektedir. Sergilenen figürler ve motifler vücut dinamiği ve temel hareket terminolojisi açısından incelendiğinde bireylerin bedensel ve mental gelişimlerine son derece önemli katkılar sunacağı değerlendirilmektedir. Bu çalışmadan hareketle yapılması gerekenler öneriler halinde sunulmuştur;

1. Gümüşhane iline ait yöresel müzikler kayıt altına alınmalı ve özellikle önemli günler, etkinlikler ve şenliklerde bu müziklerin sahnelenmesine yönelik planlamalar yapılabilir.

2. Gümüşhane ilinde yer alan halk eğitim merkezleri başta yer almak üzere halk oyunları ile ilgili topluluklarda Gümüşhane yöresine ait giyim, kuşam ve kıyafetlerin hazırlanması, dikilmesi ve başka kursiyerlere öğretilmesi sağlanabilir.

3. Gençlik merkezleri ve halk eğitim merkezlerinde halk oyunlarının öğretilmesi ve gerekli olan antrenörlerin yetiştirilmesi amacıyla kurslar düzenlenebilir.
4. Özellikle her yaşta yer alan öğrencilere yöre kültürünün ve halk oyunlarının öğretilmesi ve özendirilmesi noktasında festivallerin, yurt dışı etkinliklerinin, yarışmaların düzenlenmesi planlanabilir.
5. Gümüşhane ilinde özellikle ilköğretim okullarında çocuk yaşta sportif faaliyetlere yönelmesi noktasında seçmeli ders olarak “halk oyunları” dersi programlara eklenilebilir.
6. Yöreyle ait halk oyunları, halk kültürü unsurları ve halk ezgilerinin korunarak gelecek nesillere aktarılması için kayıtlar yapılmalı ve bu alanla ilgili akademik çalışmalar teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, T. (1982). “Gümüşhane ve yöresi halk ağızları: inceleme, metinler, sözlük “. Atatürk Üniversitesi, Doçentlik Tezi, Erzurum.
- Akçam, M. (1999). *Torul ve Kelkit yöresi ağızları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akgül K. P. (2006). “Kişilerarası İletişimde Dans ve Beden Dili, Beş İşlevini Etkileyen Etmenler ve Bir Alan Araştırması”, Selçuk Üniversitesi, Doktora Tezi, Konya.
- Akpınar, E. (2001). “Kalkınma Yolunda İki İlçe Kelkit ve Köse”. İstanbul, Köse ve Kelkit Kaymakamlığı Yayınları.
- Aktaş, G. (2006). “Dans’a İlk Adım”. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- And, M. (1974). “Oyun ve Büğü”. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 144.
- Atalay, B. (1992). “Divan-ü Lügati Türk Tercümesi”. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1-11.
- Aydın, C. (1992). “Halk Oyunlarında Toplumsal Yapılanma”. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Cihan, G. (1964). “Gümüşhane Merkez Kazası Monografyası”, İstanbul Üniversitesi, Lisans Tezi, İstanbul.
- Çakar, A. (2009). “Tozlu Adımlar Türk Halk Oyunları”. Ankara: Kültür Ajansı Yayınları.
- Çalışır, G. (2015). “Unutulmaya Yüz Tutan Folklorik Değerlerin Kişilerarası İletişime Katkısı Gümüşhane Örneği”. İzmir, Uluslararası Türk veya Türk Dilleri, Edebiyatları ve Tarihi Dergisi, 10-14.
- Çiçek, A. (1999). “Gümüşhane İlinin Köylerinden Türk Halk Edebiyatı Örnekleri”. Selçuk Üniversitesi, Lisans Tezi, Konya.
- Dik, T., ve Tek, R. (2022). “Tunceli yöresi halk oyunları ve bu halk oyunlarına ait geleneksel giyim kuşam”. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Doğanay, S. (2001). *Gümüşhane şehir coğrafyası*. Atatürk Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Durğun, R. (2007). *Halay ile Horon yöresi halk oyuncularının antropometrik ölçümlerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi,

Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Erdem, E. (2005). “XIX. Asrın Sonunda Şer'i Sicillerde Şiran Kazası İçtimai Ve İktisadi Hayat” Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Ergün, E. (1988). “Gümüşhane Çamlıköy Folklorundan Örnekler”. Atatürk Üniversitesi, Lisans Tezi, Erzurum.

Eroğlu, T. (1994). “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Halk Oyunları ve Bu Bölgelerdeki Halayların Folklorik İncelemesi”. Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi, Kayseri.

Eroğlu, T. (1994). “İnsan ve Oyun”, Kayseri: Milli Folklor Yayınları.

Eroğlu, T. (1999). “Halk Oyunları El Kitabı”, İstanbul: Mars Basım Hizmetleri.

Eryiğit, S. (2012). “Sağlıklı kişilerde farklı üst ekstremite pozisyonlarında elde kavrama kuvvetlerinin analizi”. İstanbul Bilim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Esin, E. (2001). “Türk Kozmolojisine Giriş”. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Fisher, E. (2012). “Sanatın Gerekliliği. Çapan, C. (çev.), İstanbul: Sözcükler Yayınevi.

Gazimihal, M. R. (1949). “Halk Oyunları Konusunda Biyu-Bicu”, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, 1.

Göktaş, S. (2020). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gümüşhane Vilayeti'nde Bayındırlık Faaliyetleri. Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 6(11), 447-460.

Gümüşhane Valiliği. (2010). Gümüşhane Gezi Rehberi, Gümüşhane, Gümüşhane Valiliği Yayınları.

Gümüşhane Valiliği. (1967). Gümüşhane İl Yıllığı, Gümüşhane, Gümüşhane Valiliği Yayınları.

Gümüşhane Valiliği. (1973). Cumhuriyetin 50. Yılında Gümüşhane, Gümüşhane, Gümüşhane Valiliği Yayınları.

Gümüşhane Valiliği. (1973). Gümüşhane İl Yıllığı, Gümüşhane, Gümüşhane Valiliği Yayınları.

Gümüşhane Valiliği. (1990). Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu Kitabı, Gümüşhane, Gümüşhane Valiliği Yayınları.

Gümüşhane Valiliği. (1999). Cumhuriyetin 75. Yılında Gümüşhane, Gümüşhane, Gümüşhane Valiliği Yayınları.

Gümüşhane Valiliği. (2010). Gümüşhane Halk Kültürü Alan Araştırmaları, Gümüşhane, Kültür Bakanlığı Gümüşhane Valiliği Yayınları.

Gürer, C. (1981). “Gümüşhane'de Bulunan Osmanlı Devri Eserleri”. Atatürk Üniversitesi, Lisans Tezi, Erzurum.

- Haciahmetoğlu, İ. (2007). *Gümüşhane İl Merkezindeki Türk İslam Devri Mimari Eserleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, D. (2002). "Castani Bay Hikayesi In: Halkbilim Araştırmaları". İstanbul: Kitabevi Yayınları, 681-683.
- Koçkar, M. T. (1998). "Çağlar boyunca iletişim sanatı olarak dans ve halk dansları". Ankara: Bağırhan Yayinevi.
- Köksal, E. (1998). "Gerdekhisar Köyü Halk Edebiyatı Ve Folklorundan Örnekler". Selçuk Üniversitesi, Lisans Tezi, Konya.
- Köprülü M. F, (1966), "Edebiyat Araştırmaları", Ankara: Akçağ Yayınları.
- Lynn S. Lippert. (2006). Clinical Kinesiology and Anatomy, Fourth Edition.
- Merdan, K. (2007). "Gümüşhane'nin ekonomik yapısı ve organik tarım". Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik Kulübü Dergisi, Yıl 7, Sayı 26, Eylül, 2001.
- Oğuz, B. (1998). "Gümüşhane İli Şiran İlçesi Ve Köylerinden Derlenen Halk Efsaneleri". Ankara Üniversitesi, Lisans Tezi, Ankara.
- Oğuz, B. (2001). "Türkiye Halkının Kültür Kökenleri/İnşa Isıtma Ve Aydınlatma Teknikleri". İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları.
- Oğuz, M. (2001). "Gümüşhane ve Bayburt kilimleri." Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Okay, V. (1938). *Cumhuriyetin 15. Yılında Gümüşhane*. İstanbul: Ulus Basımevi.
- Otman, S. A. (2006). Egzersizin Sınıflandırılması ve Egzersiz Programı Planlama. *Egzersiz Tedavisinde Temel Prensipler ve Yöntemler*. Ed: Otman SA Ankara: Meteksan A. Ş.
- Ögel, B. (1988). "İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi". Ankara: T.T.K. Yayınları.
- Ögel, B. (1991). "Türk Kültür Tarihine Giriş". Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ökten, M. (2006). *Milli Mücadele Döneminde Karadeniz Bölgesinden Anadolu İçlerine Rum Göçü*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Ökten, N. (2004). Halk Oyunların da Bir Hareket Analizi Yöntemi ve Sonuçları, İstanbul, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 22(1), 71-96.
- Özdoğan, D. (2008). "Başlangıcından Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Erzurum ve Çevresi". Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Özkan, A., Bozkuş, T., Murat, K. U. L., Türkmen, M., Ümit, Ö. Z., Cengiz, C. (2013). Halk oyuncularının fiziksel aktivite düzeyleri ile sağlıklı yaşam biçimi

- davranışlarının belirlenmesi ve ilişkilendirilmesi. *Uluslararası Spor Kültürü ve Bilimi Dergisi*, 1(3), 24-38.
- Özmenli, M. (1996). “Eski Çağda Gümüşhane ve Bayburt”. Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Pamuk, B. (2016). Osmanlılar Zamanında Gümüşhane Hakkında Bazı Bilgiler (15-17. Yüzyıllar). Gümüşhane: *Gümüşhane Üniversitesi Yayınları*, 129-153.
- Pir, Hasan (1996). Gümüşhane’nin Kültür Öğeleri, Gümüşhane: *Gümüşhaneliler ve Gümüşhane’yi Sevenler Hizmet Vakfı Yayınları*, 4.
- Pulur, A., Üstün, E., ve Ebdü Olcay Karabulut. (2009). Üniversiteli Üst Düzey Halkoyunları Sporcuların Sigara ve Alkol Kullanımlarının Bedenlerini Algılama Düzeylerine Etkisi, Ankara, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 833-850.
- Rudarli Nalçakan, G. (2001). “Voleybolcuların izokinetik kas kuvvetleri ile dikey sıçrama yükseklikleri arasındaki ilişki düzeyi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Sakaoğlu, S. (1973). *Gümüşhane masalları: metin toplama ve tahlil*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt masalları*. Ankara: Akçağ Basım Yayım.
- San, S. Ö. (1990). *Gümüşhane kültür araştırmaları ve yöre ağızları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sarihan, M. (2004). *Gümüşhane’deki Türk dönemi mimari eserleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Van*.
- Saylan, K. (2022). Cumhuriyetten Günümüze Gümüşhane Şehri. Sakarya, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7, 1884-1920.
- Şahin, G. (1984). “Tekke Köyü Halk Edebiyatı Örnekleri”, Atatürk Üniversitesi, Lisans Tezi, Erzurum.
- Tağudar, İ. N. (1936). *Gümüşhane Vilayeti*. Gümüşhane: Vilayet Basımevi.
- Topçu, G. (1996). “Gümüşhane Folklorundan Seçmeler”. Atatürk Üniversitesi, Lisans Tezi, Erzurum.
- Topçuoğlu, Y (2003). *Kentleşme ve kültürel doku-göç sürecinde aile yapısındaki değişimler Gümüşhane Kov köyü örneği. İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul*.
- Tüzen, E. (1995). “Gümüşhane Ve Çevresi Folklorundan Örnekler”. Selçuk Üniversitesi, Lisans Tezi, Konya.
- Uçan, F. (2002). “Eski Gümüşhane’deki Dini Eserler”. Atatürk Üniversitesi, Lisans

Tezi, Erzurum.

Uslu, G. (1980). “*Gümüşhane Tarihi ve Sanat Eserleri*”, Ankara, Yelken Matbaası.

Uzunkaya, E. (2005). *Halay türü oyunların özellikleri, dağılımı ve hareket yapılarının analizi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Sanatta Yeterlik Tezi, İstanbul.

Üçüncüoğlu, A. G. (2008). *Maden Yurdu Gümüşhane*, Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.

Üçüncüoğlu, G. (1998). “*Torul Kürtün Tarihi*”. Gümüşhane: Torul Belediyesi Yayınları.

Ülker, T., Yılmaz, N., Kazancı, Ş. ve Doğru, E. (2011f). *Gümüşhane halk kültürü-6*. Trabzon, Gündüz Ofset Matbaacılık ve Yayıncılık.

Ünsal, V. (2006). *Eskiçağda Çoruh Havzası*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Yamaner, N. H. (2006). *Türk halk oyunlarında terminoloji sorunu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Yeşiltaş, D. (2011). *Küresel bale dans ansiklopedisi 1-2*. İstanbul: Kalkedon Yayınevi.

Yıldız, Ü. (2019). “*Gümüşhane ilinde tespit edilen ortak oyun havalarının asma davul çalım tekniğine göre notasyon yazılımı*. Haliç Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yılmaz, H. (1997). “*Dünden bugüne Gümüşhânevi mektebi*”. İstanbul: Seha Neşriyat ve Ticaret A.Ş.

Yılmaz, N. (2015). Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhânevî’nin Halifelerinden Ahmed Hilmi Efendi’nin Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri. İstanbul, *Usul İslam Araştırmaları Dergisi*, 24(24), 167-190.

Yüksel, M. (1997). *Gümüşhane kitabeleri*. İstanbul: Ekspres Ofset Matbaacılık.

Zaman, M., ve Doğanay, S. (2000). Şehir coğrafyası açısından bir inceleme: Gümüşhane, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6(3).

ÖZGEÇMİŞ

Ertan AKTÜRK İlk, Orta ve Lise öğrenimini Malatya’da tamamladı. 2007 yılında kazandığı Muğla Üniversitesi-Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü 2011 yılında, Mersin Polis Meslek Eğitimini 2014 yılında, Anadolu Üniversitesi Sosyal Hizmet Programını 2018 yılında, Anadolu Üniversitesi Acil Durum ve Afet Programını 2019 yılında, Atatürk Üniversitesi İş Sağlığı ve Güvenliği Programını 2020 yılında, Gümüşhane Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliğini 2022 yılında, Gümüşhane Üniversitesi İşletme Tezli Yüksek Lisansını 2022 yılında bitirdi. 2022 yılında Gümüşhane Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitime başladı ve halen Gümüşhane Valiliği GAMER (Güvenlik ve Acil Durumlar Koordinasyon Merkezinde) Polis Memuru olarak görev yapmaktadır.